STRIP SCHRIFT

Prijs f 7,75
Bfr. 155

STRIPS ALS KUNST
DUPUY & BERBERIAN
HANS G. KRESSE

322 – JAARGANG 32 NUMMER 5 – 'S WERELDS OUDSTE STRIPINFORMATIEBLAD – VERSCHIJNT 10x PER JAAR

AGENDA

t/m 21 november

Expositie 'Bonk', over een fictieve familie Finse industriëlen, verzonnen door de kunstenaar Alvar Gullichsen, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 28 november

Expositie Daniel Clowes en Chris Ware, Cultureel Centrum Antoon Spinoy, Minderbroedersgang 5, Mechelen, België, info: (+32)(0)16-200110.

t/m 5 december

Expositie 'Het atelier stelt tentoon', met werk van stagiaires striptekenen van 12-15 jaar oud, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 27 februari 2000

Expositie 'Hommage aan de pioniers', met ±200 originele platen van onder anderen Cuvelier, Dineur, Hubinon, Jijé, Laudy, Mitacq, Sirius en Tillieux, Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

t/m 14 mei 2000

Expositie 'Heer Bommel en de natuur', Kasteel Groeneveld, Groeneveld 2, Baarn, info: (+31)(0)35-5420446.

11 november

Symposium 'Strips & Animatie. Kunst of vermaak?', Discussie over strips en stripmusea onder leiding van Jan Pieter Glerum, met Martin Lodewijk, Huib van Opstal, Bert Smit en Barbara Stok, Brasserie Doppler (bij Maupertuus), Laan Corpus den Hoorn 100/1, Groningen, van 19:30-21:30 uur, Toegang: f18, info: (+31)(0)50-3185455.

13 november

S-Press 99 - Stripfestival Groningen, Groningen, info via internetsite: huizen.dds.nl/~s-press

19 november t/m begin januari 2000

Expositie Henk Sprenger, Galerie Lambiek, Kerkstraat 78, Amsterdam, info: (+31)(0)20-6267543, of via e-mail: lambiek@lambiek.net

21 november

2e Eindhovense Stripbeurs, 't Karregat, Urkhovenseweg 10, Eindhoven, info: (+31)(0)40-2466588.

23 november t/m 5 maart 2000

Expositie 'Restrospectieve Roba', Belgisch Centrum van het Beeldverhaal, Zandstraat 20, Brussel, België, info: (+32)(0)2-2191980.

26 t/m 28 november

B.D. Charleroi, Palais de Expositions, Charleroi, België, info: (+32)(0)71-862274, of via e-mail: salonbd@gate71.be

3 december t/m 2 januari 2000

Expositie Daniel Clowes en Chris Ware, Museum Zwijgershoek, Regentiestraat 61-63, St. Niklaas, België, info: (+32)(0)16-200110.

11 en 12 december

Stripgidsdagen, De Warande, Turnhout, België.

16 januari 2000

6e Strip-, platen- & cd-beurs, Alpheusdal, Filip Williotstraat 22, Berchem (Antwerpen), België, info: (+32)(0)3-2362540.

26 t/m 30 januari 2000

27e Stripfestival van Angoulême, met deze keer extra veel aandacht voor België, Angoulême, Frankrijk, info: (+33) 5-45978650.

25 en 26 maart 2000

10e Salon de la BD Maisons-Laffitte, Maisons-Laffitte, Frankrijk, info: (+33) 1-34931281.

DE MEEST ACTUELE AGENDA OP STRIPGEBIED KUNT U BINNENKORT WEER RAADPLEGEN VIA HET WORLD WIDE WEB VAN HET INTERNET OP ONZE NIEUWE STRIPSCHRIFTPAGINA'S

Bits & Pieces

Dipje

Iedereen heeft wel eens een dipje. Sommigen zelfs een crea-dipje. Even niet meer weten wat je nou toch moet creëren. Neem nou die Youp van 't Hek. Die werd eens lekker met zijn eigen wapens aangepakt. Het schijnt dat de huidige marketing-manager van Golden Tulip in een grijs verleden bij Buckler heeft gewerkt. Hij zag zijn kans op wraak schoon. Kocht per mobieltje alle kaartjes van Youps oudejaarsshow op en dreigde de zaal vol te zetten met allemaal echt intelligente mensen. Daar moest Youp niks van weten. Dat werd te bedreigend. Hup, show afgelast. Met één of ander smoesje dat het om zwarte-kaartenhandel ging. Youp had zomaar opeens zijn eigen millennium-probleem. Hij moest er bijna van huilen. Een echt crea-dipje was ontstaan.

Kranten kunnen er ook wat van. Hoewel sommige bladen één grote crea-dip zijn voor de lezer, gaat er ook wel eens een dipje onnozelheid voorbij. Zo meldde Algemeen Dagblad kort voor de laatste Stripdagen op de veemarkt in Den Bosch dat 'Hans Kresse ook nog even langs zou komen'. Zoveel virtuele realiteit bestaat er toch ook weer niet. En tijdmachines zijn en blijven stripdingen. Dit crea-dipje bleek een behoorlijke depressie voor het AD.

De Nederlandse Vereniging van Postzegel Handelaren maakte het nog bonter. Die vroegen zich openlijk af of het niet mogelijk was dat de auteur van Kuifje zou komen signeren. Als onwetenden zich ook met strips gaan bemoeien dan ontstaan er grote problemen. Alleen een onnozele dipsaus-artiest weet zo weinig van strips dat hij deze vraag stelt. Die mevrouw die op de postzegels staat, komt toch ook niet zelf die dingen in die postzegel-winkels verkopen?

Maar een steviger crea-dipje dan Windig en De Jong hebben, is absoluut onmogelijk. Vanaf 11 augustus jongstleden tot en met half oktober hebben de heren oude dagstrips uit 1991 toegestuurd aan hun dagbladen. Oude Heinz werd als nieuw verkocht aan dezelfde kranten als destijds. Elke dag weer een vers kopietje opgestuurd. En, kassa! Even door de copier en klaar is Windig! Bewust stuk voor stuk opsturen, niks zeggen en gewoon doorgaan met oude koek. Klaar is De Jong! Totdat. Ja, totdat de inmiddels beruchte 'man met het linnen schoudertasje' toesloeg. Een verzamelaar-liefhebber pikte het niet langer. Hij belde de redactie van Het Eindhovens Dagblad en begon te foeteren over de oude koek. Gevolg: binnen een paar dagen verdwenen de strips van Heinz pardoes uit vrijwel alle VNU-bladen. Dag publicatie van Nederlandse strip! Dag Windig en De Jong! Dag inkomen! Dag Heinz!

'Hé, wat doen jullie nou?' sprak ik de heren aan. 'Beetje bolletje-bolletje problemen?'

'Ja, Bits. Een flinke crea-dip' mompelde het duo. 'Kunnen even niet iets nieuws bedenken.'

'Maar dan jat je toch een goed idee van een andere tekenaar. Dat doen jullie allemaal van tijd tot tijd.'

'Nou, da's veel werk hoor. Dan moet je weer nadenken wat je jat. Het moet wel goed zijn' kwam het duo terug.

'Ja en nu ben je al je duko's kwijt. Geen cent, geen lire komt er meer binnen. Dat wordt interen op de spaarduko's.'

'Bits, we redden ons wel' en het duo hing eendrachtig op.

Wat een eikels. Wat een krotenkokers. Kunnen niet eens drie plaatjes met twintig woorden overtrekken van een andere strip. Faxen gewoon hun eigen ouwe troep. Dan verdien je ook niet beter dan er overal uitgeflikkerd te worden. Niet even een belletje: 'sorry jongens maar het lukt even niet'. Nee, niks communicatie. Gewoon ouwe zooi insturen. Een pijnlijk crea-dal van het illustere paar. Bedenk iets. Vraag collega's elke dag even een Heinz-parodie te tekenen. Stuur die een maand lang in. Vraag Johnn Bakker even of hij een exemplaar van een seks-Heinz wil maken. Stuur die in. Heb je in ieder geval discussie en communicatie met zo'n redactie. Willen ze zeker een maand zelf even geen Heinz plaatsen. Wil zo'n krant een afkoelingsperiode. Kunnen ze even op adem komen van de schrik. En tegelijk kun jij rustig je crea-dip laten bijpunten in een warm oord.

Of maak een serie vakantie-groeten van Heinz. Teken dertig ansichten na. Heinz snurkend onder een Spaanse parasol. Heinz bij het Vrijheidsbeeld. De Pisa-toren. You name it. De kat is 'op vakantie' en zegt geen woord. Elke dag 'staat' hij er en de lezer is tevreden. Weet zo'n redactie veel dat het niet bij het beestje zijn karakter past.

Nee, maar kopieën herkennen ze op zo'n redactie. Dat is de kat op het spek binden. Als ze al van je af willen dan is er nu de gelegenheid. Zoveel stommiteit kan ik me nauwelijks voorstellen van het duo Windig en De Jong. En toch melden ze alleen: 'crea-dipje'. Jammer, heel jammer. Weer een strip uit de krant weg.

Bel voor steun en adhesiebetuigingen de nationale Dip-lijn. 06-900HEINZ.

Ben Bits

stripboekverkopers aan de Hamburgerbrug
stripwinkel
BLUNDER
Oudegracht 203 • 3511 NH Utrecht
Tel. & Fax: 030 / 2 311 461

WONDERLAND
STRIPS EN SCIENCE FICTION
GESPECIALISEERD IN COMICS
SCHEEPVAARTSTRAAT 34A 1095 XC AMSTERDAM
020-694 35 62

STRIP SCHRIFT

Jaargang 32 - november 1999 - nummer 5 (322)

Verschijnt 10 maal per jaar
Stripschrift wordt samengesteld door een onafhankelijke redactie in opdracht van Het Stripschap
De verantwoordelijkheid voor de artikelen berust bij de auteurs

Redactie
Pieter van Cleef, Jeroen Mirck, Arco van Os, Rik Sanders

Medewerkenden
Jasper Bakker, Olav Beemer, Ben Bits, Kees Bosch, Esther Captain, Jacques Huiskes, Lorenzo Mattotti, Gert Meesters, Rob van der Nol, Sonni Pantschepeski, Hans Pols, Rinie van Rijsingen, Stefan Rutten, Eckart Sackmann, Elvira Velghe, Rudy Vrooman

Koeriersdiensten
Willem Hulleman

Redactie-adres
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam
Telefoon: 010 - 220 10 63, telefax: 010 - 421 06 08
E-mail: redactie@stripschrift.nl
WWW: http://ourworld.compuserve.com/homepages/Stripschrift

Uitgever
Uitgeverij Stripstift
Postbus 84206
3009 CE Rotterdam

Abonnementen
Abonnementen-administratie Stripschrift
t.a.v. Willem Naber
Postbus 11335
1001 GH Amsterdam
Telefoon: 026 - 339 20 85, telefax: 026 - 339 20 86
E-mail: willem.naber@icu.nl
Abonnementsprijs ƒ69,95 / Bfr.1440
Leden van Het Stripschap ƒ2,50 / Bfr.50 korting
Nederland: Giro 209948 of
Bank 82.67.01.523
ten name van Stripschrift, Amsterdam
België: Bank 721-520.62.74-81
ten gunste van Het Stripschap, Turnhout
Opzeggingen alléén schriftelijk en uiterlijk twee maanden voor het aflopen van een abonnementsjaar
Foreign subscriptions on request

Reprorecht
Het overnemen, evenals het vermenigvuldigen van artikelen en illustraties is slechts geoorloofd na schriftelijke toestemming van de redactie

Advertenties
Voor de opgave van advertenties en het opvragen van de tarieven kunt u contact opnemen met:
Pieter van Cleef
Springendallaan 23
1333 WN Almere
Telefoon: 06 - 25 16 87 20

Druk
Drukpartners, Amsterdam

Distributie
Het Raadsel, Amsterdam-Antwerpen

Omslag
Dupuy & Berberian

ISSN 0165-845X

Redactioneel

Het distribueren van strips dreigt een marginale bezigheid te worden. Aldipress van VNU beperkt zich tot het verspreiden van strips die alleen in de schappen van de supermarkt of het benzinestation tot hun recht komen. Het Raadsel heeft zich gespecialiseerd in Nederlandse liefhebbersuitgaven en Amerikaanse import. Als klap op de vuurpijl stopt strip- en tijdschriftendistributeur Betapress met zijn stripalbumactiviteiten. Moedermaatschappij Audax heeft besloten deze onder te brengen bij een andere dochtermaatschappij, Van Ditmar Boekimport.

In de ogen van Audax bewegen strips zich steeds meer op het terrein van de boekenwereld. Ze zouden weinig meer van doen hebben met tijdschriften, vooral nu er geen Nederlands stripjeugdblad meer bestaat. Ongetwijfeld heeft de neergang van de eens invloedrijke stripdistributeur ook een rol gespeeld bij dit besluit. Een aantal jaren geleden was Betapress nog toonaangevend in de Nederlandse stripwereld. Het bedrijf verspreidde niet alleen strips, maar fungeerde ook als pr- en marketing-verlengstuk van een aantal belangrijke buitenlandse uitgevers. Daar is de afgelopen tijd danig de klad ingekomen. Zelfs het opsturen van recensie-exemplaren is op een laag pitje gezet.

Nu er bijna geen strips meer zijn die in massale oplagen worden verkocht, lopen de opbrengsten terug. Er is geen geld meer voor uitgebreide propaganda. De meeste Belgische en Franse stripuitgevers regelen dit zelf, of laten Nederland links liggen. Veelzeggend was het ontbreken van een Betapress-stand tijdens de afgelopen Stripdagen. In vroegere edities gold deze stand als een plek waar interessante tekenaars hun nieuwste uitgaven kwamen signeren.

Wat mogen we van Van Ditmar verwachten, een bedrijf dat voornamelijk groot is geworden door de import van pockets? Er ligt in Nederland nog één braakliggend terrein waar strips doorgaans fata morgana's zijn: de boekhandels. Van Ditmar kent deze wereld: het zou toch in staat moeten zijn om hier een distributiekanaal voor strips te openen. Dan krijgt het vak van stripdistributeur tenminste ook weer wat kleur op de wangen.

Inhoud

2 **AGENDA**
2 **BITS & PIECES** Ben Bits
4 **DUPUY & BERBERIAN** Jeroen Mirck
10 **STRIPS ALS KUNST** Elviera Velghe
17 **LAND IN ZICHT** Eckart Sackmann
18 **STRIPDAGEN DEN BOSCH**
20 **WALTER MOERS BESPOT NAZI'S** Stefan Rutten
22 **INDONESISCH DOSSIER** Esther Captain
25 **BOEKEN**
27 **CD-ROM**
29 **ACTUALITEITEN**
30 **BRIEVEN**
32 **AANSTORMEND GEWELD** Gert Meesters
34 **STARS & STRIPS** Olav Beemer
36 **KLEIN LEED... GROOT NIEUWS!** Lorenzo Mattotti

Meneer Johan is hot. Na voorpublicatie in wijlen *SjoSji/Striparazzi* verschenen de pagina's van het vierde album *Stil geluk* (winnaar Alph-Art '99) deze zomer groot en in kleur in *Het Parool*. Tijdens de Stripdagen in 's-Hertogenbosch wonnen de vier albums van *Meneer Johan*, die uitgeverij Oog & Blik gelijktijdig had uitgebracht, tezamen de jaarprijs voor de beste buitenlandse strip. De auteurs Philippe Dupuy **(1960) en** Charles Berberian **(1959) blijven er koel onder.**

DUPUY-BER

Jullie zijn een tekenaarsduo. Wie tekent wat?
Charles Berberian: We tekenen allebei alles, dus zowel de karakters als de achtergronden. We beheersen allebei dezelfde tekenstijl.
Philippe Dupuy: Van het verschenen werk weten we meestal niet eens meer wie welke tekeningen heeft geschetst of geïnkt.

door
JEROEN MIRCK

Er is veel verschil in tekenstijl tussen het eerste deel van Meneer Johan **uit 1991 en het veel recentere vierde deel. Zo is de lijnvoering dikker. Is die verandering bewust doorgevoerd?**
Berberian: In zeven jaar tijd is onze stijl natuurlijk geëvolueerd. En tegelijkertijd is onze hoofdfiguur, meneer Johan, samen met ons ouder geworden. Dat wilden we ook. In het begin was hij net dertig jaar oud, maar inmiddels nadert hij de veertig. We wilden dat onze tekenstijl mee zou groeien. In het eerste album lijken de tekeningen op kinderstrips, maar in de nieuwe verhalen is dat veranderd.
Dupuy: De tekeningen moeten de reflectie zijn van de verandering van de hoofdfiguur. Als meneer Johan verandert, moet de tekenstijl ook meer volwassen worden, met een hardere lijnvoering.

BERIAN

Boven, Charles Berberian en Philippe Dupuy door Marc LeGall geportretteerd.

***Midden*, Schets van de armlastige kunstschilder Zdanovieff uit *Stil geluk*.**

***Linksonder*, Omslagontwerp voor een bundeling zwart/witstrips van *Meneer Johan*.**

Zijn jullie even oud als meneer Johan?
Berberian: We liggen voortdurend vier jaar op hem voor. Zo hebben we de tijd om alle belangrijke gebeurtenissen in ons leven te

beleven, ze te laten bezinken en vervolgens verhalen te maken die daarop zijn gebaseerd. We hebben enige afstand nodig, want we willen niet tè realistisch zijn.

Autobiografish stripboek

Hebben jullie voor die aanpak gekozen omdat auteurs van autobiografische strips vaak het verwijt krijgen dat ze onvoldoende afstand hebben kunnen nemen van de werkelijkheid?
Berberian: Wij hebben daar voor gekozen, maar dat wil niet zeggen dat we die kritiek op veel autobiografische strips delen. Ik kan me daar niet in vinden. Zo vind ik de autobiografische strips bij uitgeverij L'Association geweldig!
Dupuy: Sommige mensen denken dat het eenvoudig is om autobiografisch werk te maken, omdat je dan niks hoeft te bedenken. Zo simpel is het niet. Sommige van dat soort strips zijn goed, sommige slecht. Bovendien maakt het niet uit of je jouw leven meteen opschrijft, zolang je dat maar goed doet. Zelf hebben wij dus enkele jaren nodig voordat we zoiets uitwerken, maar dat is persoonlijk.

Jullie hebben ook een puur autobiografisch stripboek gemaakt: *Journal d'un album*. Waarom is dat veel serieuzer dan *Meneer Johan*?
Berberian: Als we die serieuze zaken niet hadden hoeven vertellen, zouden we nooit gebruik hebben gemaakt van onszelf als personages. Meneer Johan is wat dat betreft een handig masker vanwaarachter we stiekem over onszelf vertellen. We zijn *Journal d'un album* gaan maken toen we allebei een punt hadden bereikt waarop we dingen directer wilden zeggen. Daarbij ging het om heftige zaken, met name voor Philippe: de dood van zijn moeder en de rompslomp in zijn eigen leven. Daarom hebben we dat boek gemaakt.

Wilden jullie op die manier ook afstand nemen van jullie werk?
Berberian: We werkten inmiddels tien jaar samen en wilden wel eens ieder onze eigen pagina's tekenen. Over persoonlijke verhoudingen moet je trouwens sowieso in je eentje vertellen. Daar heb je een ander niet bij nodig, zelfs niet je meest directe collega. We hebben ieder onze eigen pagina's getekend en over het eindresultaat zijn we heel tevreden. Het werkproces zelf was echter heel zwaar en moeilijk. Je hebt het namelijk over je familie en vrienden, wier gevoelens je niet wilt kwetsen. Wat mij betreft doe ik

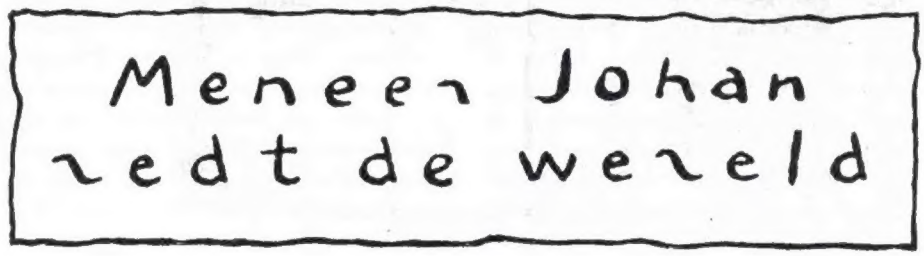

FOTO LAMBIEK

École Pigalle

Met gespeelde gewichtigheid beweren Dupuy en Berberian deel uit te maken van de École Pigalle. Een geintje, zo blijkt. 'Het is geen kunststroming, maar gewoon een groep bevriende tekenaars die in dezelfde Parijse wijk woonden (Pigalle!) en elkaar geregeld opzochten. Met een paar van hen hebben we ook daadwerkelijk samen getekend. Behalve onder meer ***François Avril, Jean-Claude Götting*** *en wijzelf maakte ook* ***Serge Clerc****, een groot voorbeeld van ons, deel uit van die groep. De naam École Pigalle was eigenlijk een grap van Avril. Daarmee verwees hij naar de vele Parijse kunststromingen. Zelf vonden we dat wel een goede grap.'*

dit geen tweede maal. Ik wil niet het leven van mijn naasten en dat van mezelf opofferen voor een boek. *Meneer Johan* is wat dat betreft veel veiliger, want in zijn fictieve leven is onze privacy beschermd.

Henriette

Een andere lopende reeks van jullie is Le *journal d'Henriette*. **Zal die reeks in navolging van** *Meneer Johan* **ook in het Nederlands verschijnen?**

Dupuy: Het is niet aan ons om dat te beslissen, maar net als *Meneer Johan* is dat een toegankelijke strip in kleur, dus wie weet? Het gaat over een twaalfjarig meisje dat een dagboek bijhoudt en problemen heeft met de wereld der volwassenen. Dat is een internationaal probleem, nietwaar? We zijn de strip begonnen in *Fluide Glacial*, waarvoor we twee albums hebben gemaakt. Binnenkort verschijnt alweer het vijfde *Henriette*-album. Ze is inmiddels al een puber geworden en heeft twee vriendinnen die houden van **Johnny Depp** en Take That. Zelf voelt ze daar niets voor, want ze is volwassener dan haar vriendinnen. Toch zou ze soms meer zoals hen willen zijn, want hun leven lijkt zo simpel...

De verhalen van Henriette worden verteld in dagboekvorm. Hetzelfde geldt min of meer voor *Meneer Johan* **en zeker**

***Boven*, Coverschets voor *Stil geluk*.**

***Geheel links*, Henriette door François Avril.**

***Links*, Dupuy en Berberian tijdens de opening van hun tentoonstelling bij Lambiek.**

***Rechts*, Meisje, in pastel.**

***Hieronder*, Schets voor *Stil geluk*.**

***Linksonder*, Diverse schetsen voor *Le journal d'Henriette*.**

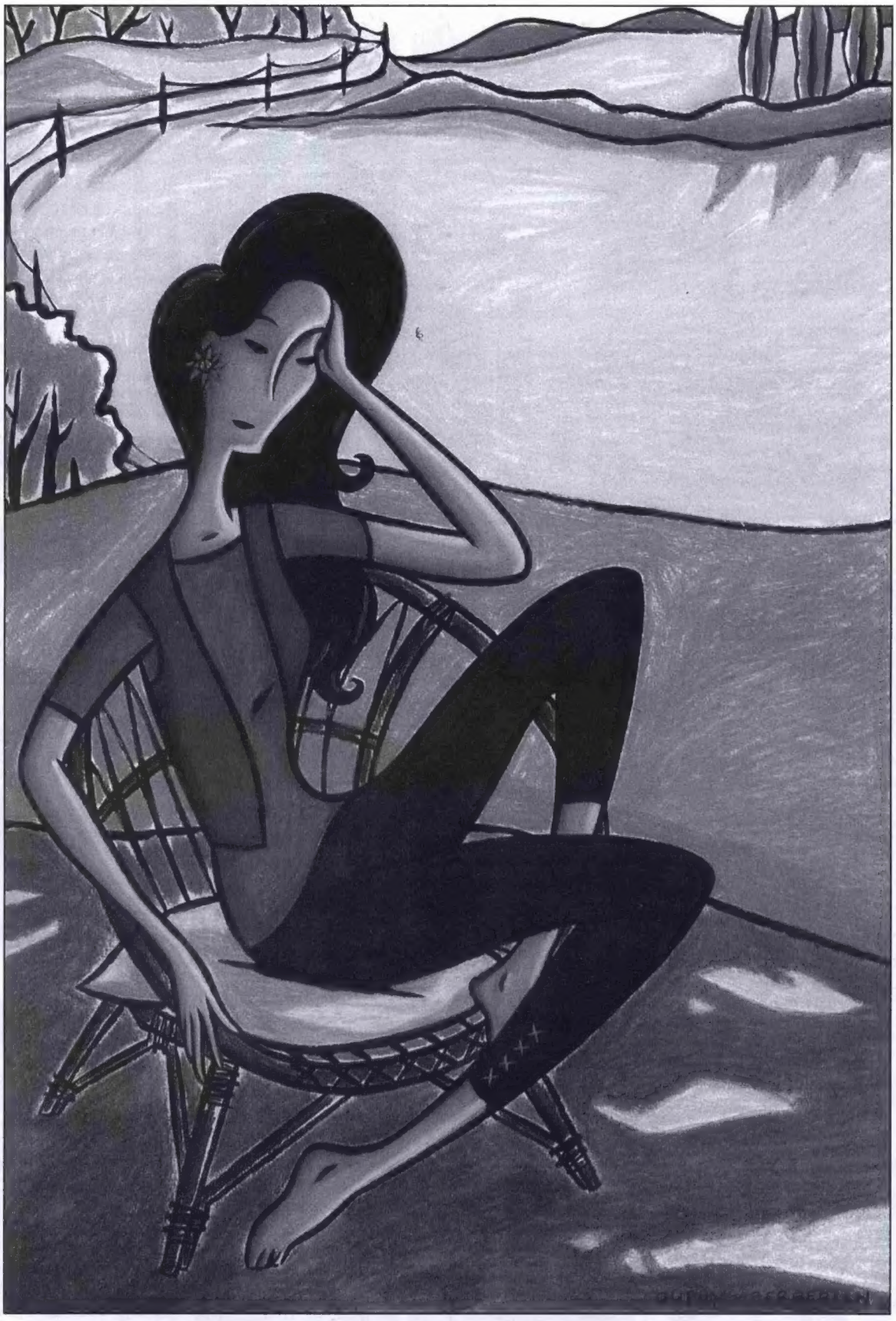

voor *Journal d'un album*. **Bovendien hebben jullie een schetsdagboek gepubliceerd over jullie verblijf in New York. Is de dagboekvorm jullie favoriete vertelmiddel?**

Berberian: De boeken die wij het liefst lezen zijn hoofdzakelijk dagboeken en biografieën, met name van beroemde schilders, acteurs, regisseurs en dergelijke. We zijn heel erg beïnvloed door het werk van de regisseur **François Truffaut**, die ook een prachtige autobiografie heeft geschreven.

Dupuy: Biografieën vertellen herkenbare verhalen. Wij doen dat ook, maar verstoppen ons het liefst achter het masker van meneer Johan. Een ècht persoonlijk boek als *Journal d'un album* zou ik niet voortdurend kunnen maken. Er komen dan mensen naar je toe die zeggen: 'Mijn vriend, ik weet alles van jouw leven.' Maar ze kennen me helemaal niet! Charles en ik zouden niet op die manier voortdurend verhalen willen maken over ons eigen leven. In de verhalen van meneer Johan komen gebeurtenissen voor die uit ons eigen leven afkomstig zijn, maar de lezers weten niet precies welke. Ze komen dan gelukkig niet naar je toe alsof je hun beste vriend bent.

Meneer Johan

De eerste delen van de *Meneer Johan*-reeks bestaan uit korte verhalen. Toch loopt er per album een duidelijke rode lijn door de gebeurtenissen. Was daar vanaf het begin al sprake van?

Berberian: Van begin af aan was het voor ons van belang om boeken te publiceren. Van *Le journal d'Henriette* verscheen als eerste een boek met korte verhalen. Maar daarin misten we toch een zekere richting...

Dupuy: We konden geen controle uitoefenen op het ritme van het boek. Het was gewoon een opeenstapeling van korte verhalen.

Berberian: Bij het eerste album van *Meneer Johan* hebben we dat probleem opgelost door een reeks korte verhaaltjes over de vrouwelijke conciërge te maken, die we over het hele boek verdeelden. Dat hielp ons om de eenheid te bewaren. In het tweede deel (*Slapeloze nachten*) was nostalgie een terugkerend thema, wat goed paste bij het feit dat meneer Johan dertig werd en terugblikte op zijn leven tot dusver. Naarmate we langer aan *Meneer Johan* werkten, konden we het gevoel van de korte anekdotes vasthouden en tegelijkertijd een lan-

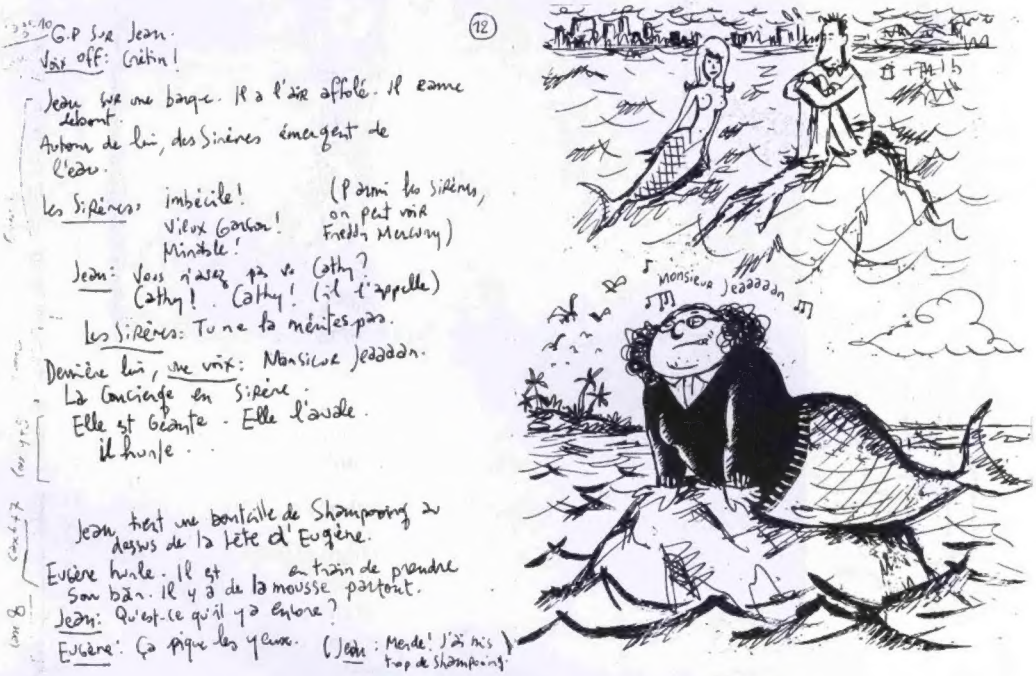
12
G.P Sur Jean.
Voix off: Cristin!
Jean sur une barque. Il a l'air affolé. Il ramasse
Autour de lui, des Sirènes émergent de
l'eau.
Les Sirènes: Imbécile! (Parmi les Sirènes,
Vieux Garçon! on peut voir
Minable! Freddy Mercury)
Jean: Vous n'avez pas vu Cathy?
Cathy! Cathy! (il l'appelle)
Les Sirènes: Tu ne la mériteras pas.
Dernière lui, une voix: Monsieur Jeaaaan.
La Concierge en Sirène.
Elle est Géante. Elle l'avale.
il hurle.
Jean tient une bouteille de Shampooing au
dessus de la tête d'Eugène.
Eugène hurle. Il est en train de prendre
Son bain. Il y a de la mousse partout.
Jean: Qu'est-ce qu'il y a encore?
Eugène: Ça pique les yeux. (Jean: Merde! J'ai mis
trop de Shampooing)

Boven, Droomscène uit *Stil geluk*.

Rechts, Synopsis van de droomscène uit *Stil geluk*. De albumversie wijkt hier sterk vanaf.

Rechtsboven, Ongebruikte paginaschets van een discussie tussen Johan en Felix.

Rechtsmidden, Geschetst idee voor *Stil geluk*.

Rechtsonder, Cover van *Het kleine schildertje*.

Hieronder, Schets van een boekomslag uit *Stil geluk*... ...en het uiteindelijke resultaat.

Hoofdstuk XVIII
Mauve
en
Zdanovieff
" IN 'LA ROTONDE' GAAT MAUVE AAN EEN TAFEL ZITTEN.
-' WAT WILT U DRINKEN ?'
- 'NIETS. IK BEN VEEL TE MOE VAN-OCHTEND.'

ger verhaal opbouwen: het vierde deel *Stil geluk*. Onze hoofdfiguur maakt dus duidelijk een ontwikkeling door.

Dupuy: Voor de Franse markt maken we trouwens weer korte verhalen over meneer Johan, die in zwart/wit zullen verschijnen. We hebben namelijk nog genoeg dingen te vertellen die we niet kwijt kunnen in de reguliere reeks. Bij voorbeeld over Johans vriend Felix. De werktitel voor dit boek luidt: *La théorie des gens seuls* (De theorie der eenzamen). Wanneer het zal verschijnen, weten we nog niet.

Berberian: Een aantal andere korte *Meneer Johan*-verhaaltjes zijn reeds in Frankrijk gebundeld in een klein comic-boekje van

Hmmm
TU TE SOUVIENS DE CE FILM QUI COMMENCE PAR UNE SCÈNE DANS UNE GARE ?
ON VOIT UNE BANDE DE COPAINS, L'UN D'EUX ET DÉPRIMÉ ET ILS FONT UN JEU POUR LUI REMONTER LE MORAL...
ILS VONT AU DÉPART D'UN TRAIN ET SE METTENT À GIFLER TOUS LES VOYAGEURS QUI SORTENT LEURS TÊTES PAR LA FENÊTRE POUR DIRE AU REVOIR
PLAF! PLAF!
Ah Ah génial!
TU TE SOUVIENS
PUTAIN, COMMENT S'APPELAIT CE FILM?
Cooooment s'appelait ce putain de film?...

dertig pagina's, dat gratis werd verstrekt bij de verkoop van het vierde deel.

In Nederland verschenen de vier delen uit de reeks vrijwel gelijktijdig. Is dat voor de lezer niet ineens teveel van het goede?

Berberian: Ik denk het niet. Lezers die beginnen met het vierde album krijgen onmiddellijk de mogelijkheid om terug te blikken, als in een fotoalbum. Dat is juist wel prettig.

Dupuy: Ze krijgen als het ware allemaal flashbacks op een presenteerblaadje.

Jullie werken sowieso veel met flashbacks.

Dupuy: In deel drie (*Vrouwen en kinderen eerst*) denkt meneer Johan terug aan zijn ex-vriendin Cathy en in deel vier aan de tijd dat hijzelf en zijn vrienden twintigers waren. Soms passen we flashbacks toe om het verleden van meneer Johan verder te kunnen uitdiepen. Terugblikken die niet direct bruikbaar zijn voor de lopende verhaallijn, werken we uit voor *La théorie des gens seuls*.

Leuke tussenkop

Meneer Johan krijgt veel aandacht van vrouwen, maar is voortdurend aan het twijfelen. Is dat de paradox van de moderne dertiger?

Berberian: Is het leven niet één grote paradox? Je rolt van de ene tegenstrijdigheid in de andere en alsof je er nog niet genoeg hebt, doet het leven er vervolgens nog maar eens een schepje bovenop. Voor ons als verhalenvertellers zijn tegenstrijdigheden nu eenmaal interessanter dan het verhaal van iemand die geen problemen heeft. Daarom zadelen we meneer Johan ook op met allerlei problemen.

Dat zijn kleine problemen. Meneer Johan is niet iemand die de wereld moet redden...

Berberian: De zangeres **Joni Mitchell** heeft eens gezegd: de jaren '60 gingen over het veranderen van de wereld, de jaren '70 over het veranderen van jezelf en de jaren '80 over het stoppen met veranderen van de wereld èn jezelf. Meneer Johan stuit inderdaad voortdurend op kleine problemen. Hij is niet bezig de wereld te redden, maar probeert zichzelf en zijn vrienden te 'redden'. Zo heeft zijn vriend Felix behoorlijk wat problemen. Meneer Johan helpt hem, ook al vindt hij Felix een *pain in the ass*. Als iedereen zo behulpzaam zou zijn, zag de wereld er heel anders uit!

Het kleine schildertje

Meneer Johan *betekent niet het albumdebuut van* ***Philippe Dupuy*** *en* ***Charles Berberian*** *in Nederland. Het Parijse tekenaarsduo beleefde in 1986 een sprankelende start in ons taalgebied met* Het kleine schildertje, *een prachtig miniatuurtje in de stijlvolle Buldog-reeks van uitgever* ***Paul Rijperman***. *Hoofdpersoon in dit boek is het jongetje Jeremy, die het helemaal in zich heeft om een belangrijk kunstschilder te worden. Zijn vader wil echter niets van de artistieke activiteiten van zoonlief weten, waarna Jeremy wegloopt van huis. Een gewetenloze kunstcriticus sluit de jongen op en dwingt hem schilderijen te produceren waarmee hij zelf in kunstkringen furore maakt. Uiteraard valt de criticus door de mand, maar de auteurs verrassen de lezer met een bittere clou. Mede dankzij het licht avant-gardistische tekenwerk (geïnspireerd op* ***Ever Meulen****) maakten Dupuy en Berberian met dit debuut veel indruk. Het zou echter tot 1999 duren voordat meerdere albums van hun hand in het Nederlands verschenen.*

DE BEKLIMMING VAN DE

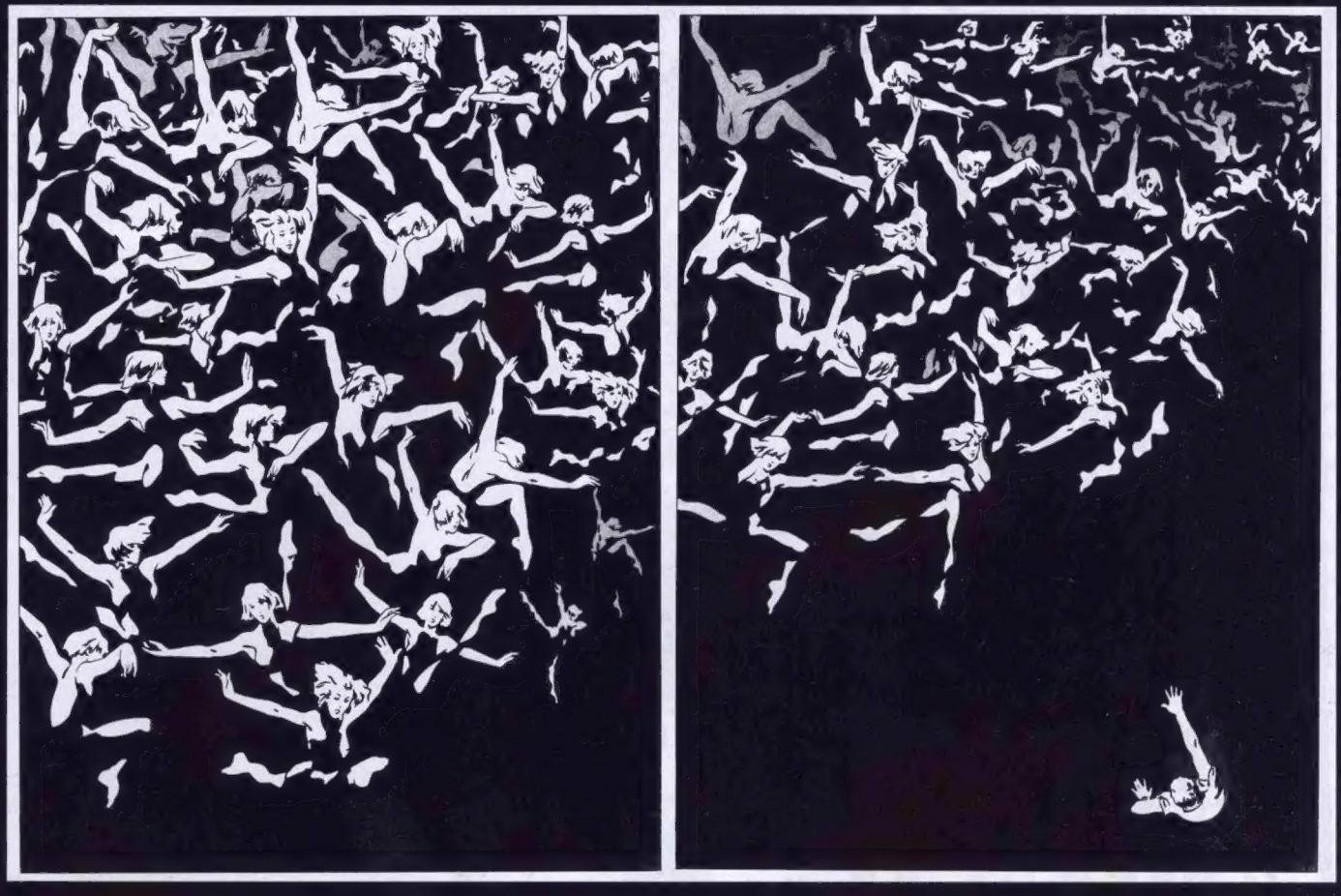

Strips als *kunst*

Beeldende kunst, literatuur, kunstnijverheid, muziek, dans, theater, film, fotografie, strips...: in het rijtje kunsten staat het stripverhaal als de Negende Kunst aangeduid. Maar wat is haar verwantschap met die overige kunstvormen? Hoe beïnvloeden deze kunstrichtingen het medium strip en wat is de invloed van het beeldverhaal op die andere kunsten? Tijd voor een inventarisatie van deze artistieke kruisbestuivingen.

OLYMPUS

Hoewel stripcritici strips tot de hogere regionen van de kunst proberen te rekenen, blijven deze massaproducten ondergewaardeerd. Strips worden graag als ontspannend leesvoer of plaatjesboeken afgeschilderd. Om strips serieus te nemen, lijk je wel goed gek te moeten zijn. Het is mysterieus waarom strips zoveel weerstand oproepen. Waarschijnlijk heeft het te maken met het feit dat de stripkunst moeilijk in te delen is. Strips horen niet thuis in een museum omdat daar het belangrijke aandeel van het verhaal en de relaties tussen de kaders genegeerd wordt. Ook in de bibliotheek of

door
ELVIERA VELGHE

boekhandel komen ze niet tot hun recht omdat men daar geen oog heeft voor de tekeningen en de typische stripkunst. Er is natuurlijk ook het feit dat strips zo populair zijn bij het gewone volk dat ze onmogelijk tot de Olympus der Kunsten kunnen behoren. Langzamerhand is er een kentering ontstaan, zodat ook stripverhalen nu thuishoren op bij voorbeeld de universiteit.

U BENT MENEER GOMEZ ?
JA ...
MIJN VRIEND FOSFORITO ZEI ME DAT U ME MISSCHIEN KON HELPEN IEMAND TE VINDEN
U WEET WAT ER GEBEURD IS VANNACHT ?
JA.. MAAR IK GELOOF NIET DAT WARSAVIA HEM WILDE DODEN ...
NEE...
... NIET WARSAVIA , MAAR DE BESCHERMER VAN LOUISE . FOSFORITO HEEFT ZIJN VRAAG EEN KEER TE VAAK GESTELD...
MIJN SCHULD DUS... IK HEB FOSFORITO OVERGEHAALD OM LOUISE BROOKSZOWYC TE ZOEKEN...
JA...
DAT WEET IEDEREEN... MAAR U ZIT NIET IN DIT WERELDJE ... FOSFORITO DAARENTEGEN KENT DE REGELS..
U KENT ZE OOK. WAAROM BENT U DAN TOCH BEREID OM MET ME TE PRATEN ?
IK BEN EIGEN BAAS. IK LAAT ME NIKS OPLEGGEN... MISSCHIEN MOCHT IK LOUISE GRAAG... MISSCHIEN...
... MOET IK FOSFORITO EEN DIENST BEWIJZEN OF WIL IK MIJ OP IEMAND WREKEN...
FOSFORITO HEEFT MIJ EEN WAT WARRIG VERHAAL VERTELD...
ER IS OOK EEN KIND BIJ BETROKKEN... WAAR IS LOUISE ?
ZE IS DOOD.

Cinema

Al eeuwen is de mens gefascineerd door het vastleggen van bewegende beelden. Dit lukt voor de eerste maal in de film. Op 28 december 1895 vertonen **Auguste** en **Louis Lumière** in het Grand Café te Parijs hun eerste film. Deze curiositeit ontpopt zich in ongeveer een eeuw tijd tot een populair massamedium. De film is een helse industrie geworden waarin critici, kunstenaars, technici, filosofen en ook striptekenaars zich verdiepen.

Strip en film zijn ongeveer in dezelfde tijdspanne geboren. De eerste 'moderne' strip, *The Yellow Kid* van **Richard Outcault**, ziet het levenslicht in 1896. Deze twee jonge kunsten zullen zich tegelijkertijd ontwikkelen tot massamedia. Zowel de film als de strip kennen een grandioos succes. Strips worden aan de lopende band verkocht en het filmimperium kent zijn gelijke niet. Aangezien deze twee 'jonge' kunsten zo'n populariteit kennen, worden ze ook beide met ongeveer dezelfde problematiek geconfronteerd. In 1910-1920 voeren intellectuelen heftige discussies over het feit of film wel kunst is. Ze verwijten de film een gebrek aan esthetische waarde en noemen het een lagere kunstvorm, slechts geschikt voor vermaak. Film kan volgens hen geen diepere betekenis in zich dragen.

Na de Tweede Wereldoorlog laait een vergelijkbare massahysterie op over stripverhalen. **Dr. Frederic Wertham** spreekt in zijn boek *The seduction of the innocent* (1954) over de misdadige en agressieve invloed van strips. Er wordt een Comics Code Authority opgericht om de inhoud van strips streng te bewaken. Een fragment: *'Policemen, judges, government officials and respected institutions shall never be presented in such a way as to create disrespect for established authority. (...) All characters shall be depicted in dress reasonably acceptable to society. (...) Passion or romantic interest shall never be treated in such a way as to stimulate the lower and baser emotions.'* Zelfs nu is nog niet iedereen ervan overtuigd dat strips kunst kunnen zijn.

'Sans le cinéma, la BD ne serait pas devenue ce qu'elle est', schrijft **M. Kolp** in *Le langage cinématografique en bande dessinée* (1992). Hoewel er veel verschillen zijn tussen de film en de stripkunst, valt niet te ontkennen dat er van beïnvloeding sprake is. Vanaf de opkomst van de avonturenstrips (zoals *Tarzan*, *Dick Tracy* en *Flash Gordon*) duikt er steeds meer filmtaal op in het beeldverhaal. Beroemde tekenaars zoals **Harold Foster**, **Burne Hogarth**, **Alex Raymond** en **Milton Caniff** experimenteren vanaf 1929 met filmtechnieken. Tot op de dag van vandaag zijn deze technieken niet weg te denken uit een moderne strip. Ze zijn cruciaal voor de stripkunst.

Net als een film bestaat een stripverhaal uit een onafgebroken reeks beelden, maar dan in kaders. De tekenaar maakt gebruik van verschillende afstandsinstellingen, want anders

***Linksboven, Gull Traver (1993) van Varenne,* een plaatje als een schilderij...**
***Rechtsboven,* Pratt neemt een filmtechniek over: 'travelling'. De camera loopt met de personages mee (*ArgentijnseTango*, 1987).**
***Links,* In *Eva* (1985) citeert Comes uit de film *La Califfa* (1970) met Romy Schneider.**

MIJN INSTINCTIEVE REACTIE IS EEN VAN AFWEER, MAAR ALS POE ME ZWIJGEND WENKT, KOM IK GEHOORZAAM OVEREIND...
..EN VOLG POE, DIE ME AL WENKEND VOOR GAAT, DOOR MUREN EN DICHTE DEUREN.. WAARHEEN? HOELANG? IK WEET 'T NIET...
..HET IS OF MIJN ZINTUIGEN ZOWEL UITGESCHAKELD ZIJN ALS HEVIG GEACTIVEERD. IK HOOR ALLES EN ZIE ALLES EN TEGELIJKERTIJD BEN IK STOKDOOF EN BLIND...
IK LOOP NIET, IK ZWÉÉF.. NAAR BOVEN? GEEN IDEE ..ALLES WAT IK WEET IS, DAT IK POE MOET VOLGEN...
KNAK
RAF
..EN DAN IS PLOTSELING ALLES WEER NORMAAL..IK HÓÓR 'N DEUR OPENSLAAN..IK ZIÉ LICHT EN IN DAT LICHT HET NAAKTE LICHAAM VAN EEN JONGE VROUW.
..EN IK WÉÉT, VRAAG ME NIET HOE, DAT DIT BERENICE REYNOLDS IS EN DAT ZIJ DE SLEUTEL IS TOT DE GEHEIMZINNIGE VERDWIJNING VAN POE, 150 JAAR EERDER...
WAT IS DAT IN GODSNAAM?
"CRIMEN AMORIS." ZIJDE EEN LANGEDICHT DAT IN DE OUDHEID SPEELT EN WAARIN EEN MENIGTE MENSEN ZICH OVERGEEFT AAN HET FEEST DER ZINNEN, EN ZICH DAN LAAT
VERSLINDEN DOOR EEN APOCALYPTISCHE BRAND (WIEN WIL ZIEN BEWIJZEN VAN DE STRUCTUUR VAN DE STAD: LUISEREN OVER LONDEN)
IK KAN ERNIET TEGEN LEES NIET MEER HARDOP VOOR MIJ JE!

zou het verhaal nogal saai overkomen. Aangezien deze shots overeenkomen met verschillende gezichtshoeken, worden ze vergeleken met een camera-oog. De soorten *camerashots* zijn dan ook ontleend aan hun filmtechnische benamingen (zoals *long shot*, *close up* en kikkerperspectief).

Strips missen beweging en daardoor grijpen sommige stripmakers naar specifieke camerabewegingen. Zo kan de 'camera' inzoomen om de spanning op te voeren. Een opmerkelijke scène uit *Argentijnse tango* (1987) van **Hugo Pratt** toont Corto Maltese en meneer Gomez die een wandelingetje aan het maken zijn, terwijl de camera meeloopt. Deze filmtechniek heet *travelling*. Zo weet de strip tijd en beweging te suggereren.

Ook in de strip is er sprake van montage. Eigenlijk wordt er tussen elk kadertje van een stripverhaal gemonteerd, want er is telkens een stukje tijd weggelaten. Wanneer je een strip leest, merk je dit nauwelijks op. Voor onze ogen vloeien de beelden in elkaar over. De stripmaker gebruikt daarbij enkele montagetechnieken die ook in de film voorkomen. Het bekendste voorbeeld is de *flashback*. In strips kan dit op allerlei manieren getekend worden, maar er is één voorwaarde: de lezer moet het duidelijk merken. Een andere bekende montagetechniek wordt gebruikt wanneer twee acties op hetzelfde moment gebeuren. Een prachtig cliché is bij voorbeeld: Een vrouw wordt wakker en de plaats naast haar in bed is nog warm. Op hetzelfde moment zien we dat de geliefde al ver weg is. De vrouw huilt en vindt een briefje.

Iets moeilijker is het *hors-champ*: datgene wat zich buiten het kader van de camera afspeelt. Een personage kan schrikken van een onbekend geluid. We horen het geluid wel (in strips kun je het ook zien!), maar weten niet waar het vandaan komt of wie het produceert. Dit is een trucje om de nieuwsgierigheid van de kijker op te wekken. Andere mogelijkheden zijn een schaduw, een weerkaatsing op een glas of een blikrichting naar iets buiten het kader.

Voor 1927 kent de film nog geen geluid. Om het gemis aan geluid op te vangen, acteert men in stomme film theatraler en lichamelijker. Emoties en gedachten van personages moeten op een non-verbale manier worden geuit, anders is het verhaal niet te volgen. Deze acteerstijl wordt in humoristische strips overgenomen. Getekende imitaties van **Laurel en Hardy** of **Charlie Chaplin** uiten zich graag op een karikaturale, dramatische manier. Ter verduidelijking van ingewikkelde verhalen voegde de regisseur indertijd soms een verklarende tekst toe. In strips worden dergelijke tekstkaders nog regelmatig gebruikt. De stripmaker geeft daarin extra uitleg.

Er is geen ontkennen aan: de filmkunst heeft een stempel gedrukt op de manier waarop striptekenaars verhalen in beelden omzetten. Maar deze Negende Kunst is geen Zeven bis. De strip kopieert de film niet, de cinema inspireert haar enkel.

Literatuur

De voorlopers van de eerste moderne strip werden getekend door **Rudolph Töpffer** en **Wilhelm Busch**. Hun humoristische tekeningen waren enorm geliefd in Amerika. *The Katzenjammer Kids* (1897) van **R. Dirks** was zelfs geïnspireerd op Buchs *Max und Moritz*. Dankzij de krantenoorlog tussen *The New York World* en *The New York Journal* is de strip zich in een mum van tijd gaan ontwikkelen. Deze krantenmagnaten boden immers grote sommen voor elk striptalent, want de oplage van de zondagsbladen met strips lag bijna tweemaal hoger dan op andere dagen. Krantenstrips werden heel populair. Ze waren eigenlijk afgeleid van het literaire feuilleton, dat de historische voorloper van stripreeksen kan worden genoemd. Vanaf de negentiende eeuw ontstond ook literatuur voor andere personen dan de traditionele elite. De nieuwe lezers aasden vooral op ontspannende literatuur. Liefdes- en avonturenverhalen verschenen als feuilletons. In Amerika werden romankranten zoals *New York Ledger* en *New York Weekly* uitermate geliefd. Langzaamaan verdwenen

HET HANDSCHRIFT VAN COLOMER !
SSST
KOMEND UIT LYON, NA EEN ONTMOETING MET DE GODELIJKE EN DEMONIESE MARKIES, IS HET HET OPMERK. STE WERK UIT ZIJN OEUVRE
COLOMER kwam hier in boeken over SADE de oplossing van het raadseltje zoeken.. en vond het ! En in zijn opwinding had hij de tekst van het raadsel achtergelaten
OPMERKELIJKE WERK.
120 DAGEN VAN SODOM !

***Van links naar rechts*, Dick Matena werkt zijn fascinatie voor de schrijver Edgar Allen Poe uit in *De laatste dagen van E.A. Poe (1988)*.**

Bert van der Meij geldt als voorbeeld van een striptekenaar die veel met geluidseffecten werkt. Hij probeert geluid op een suggestieve, indirecte manier weer te geven zonder stererotiepe onomatopeeën te gebruiken.

Het decor is zo beangstigend in *Eeuwwisseling* (1984) van Bézian dat het als een apart personage verschijnt.

In tekstkaders onder de plaatjes vertelt Loustal zijn verhaal, maar de tekst correspondeert niet altijd met het beeld.

In *120, Rue de la Gare (1988)* van Tardi vertraagt een overdaad aan tekst het leesritme aanzienlijk.

deze romankranten met hun pittige verhaaltjes, maar de feuilletons bleven bestaan in de vorm van krantenstrips.

Die eerste stripverhalen hadden een ander karakter dan de hedendaagse strips. Inmiddels is de strip geëvolueerd tot een zelfstandige kunstvorm met wortels uit andere kunsten, zoals de literatuur. Maar zijn strips wel literatuur? Het is weliswaar een vorm van vertellende kunst, en een album heeft alle uiterlijke, misleidende kenmerken van een literair boek, maar de componenten woord en beeld zijn zo typisch voor het stripverhaal, dat er geen sprake kan zijn van literatuur.

In de jaren '40 en '50 stuitte het stripverhaal alweer op veel tegenstand. Onder meer in Nederland werd een strip gezien als een bedreiging voor het 'echte' boek en voor de leesvaardigheid van kinderen. Een citaat uit *Openbaar Bibliotheekwezen* spreekt boekdelen: 'De beeldroman is een volstrekte negatie van het boek, het ontstellende ziekteverschijnsel van een tijd, die in wanhoop aan zelfmoord van de geest toe is.' Gelukkig zijn die beweringen inmiddels flink afgezwakt en wordt de strip stilaan gewaardeerd om zijn eigenheid.

De opkomst van de 'auteursstrip' in de jaren zeventig is een poging om de strip uit het slop van de triviaallectuur te halen. Het tijdschrift *(A suivre)/Wordt Vervolgd* van uitgeverij Casterman was een voortrekker op dit terrein (helaas stopte het blad in 1997). Een auteursstrip breekt met een aantal grafische conventies en wil ook het vertellende karakter van het medium verrijken. De tekenaars laten zich door verschillende kunsten beïnvloeden. Het personage met zijn psychologische ontwikkeling staat centraal. Het verhaal is uiterst belangrijk. Ongebruikelijke thema's zoals doodsangst of onmacht tot communicatie maken het stripverhaal 'volwassen'. De auteursstrip ademt een literaire sfeer.

De auteursstrip is een ideale mogelijkheid om literaire stromingen of verhalen te verwerken tot een origineel product. Zo neemt het duo **François Schuiten** en **Benoît Peeters** naturalistische ideeën in haar strips over. **Guido Crepax** en **Pratt** ontlenen technieken aan de Nouveau Roman. **Dick Matena** herschrijft de laatste dagen uit het leven van de schrijver **Edgar Allen Poe**. En een stripmaker als **Jacques Tardi** kan met moeite zijn fascinatie voor auteurs als **De Sade**, **Céline** en diezelfde Poe wegstoppen. Er kunnen ook stukjes literatuur, poëzie of liedteksten in een strip worden opgenomen.

Tekst wordt op verschillende manieren in het stripverhaal geïntroduceerd. Alle uitingen van de verteller komen in tekstkaders terecht. **Loustal** zet bij voorbeeld alle tekst systematisch in tekstkaders onder de plaatjes, om op die manier de integriteit van het beeld te bewaren. De uitingen van personages staan doorgaans in balloons. In de stripverhalen van Tardi zijn deze ballonnen zo overdadig dat het verhaalritme daardoor aanzienlijk wordt vertraagd. In strips geldt dan ook een gulden regel: hoe meer tekst, hoe trager het verhaal verloopt.

Geluiden worden omgezet in onomatopeeën. Geluid bereikt ons via letters en is sterker naarmate de letters groter zijn. Ten slotte komen er in de strip ook woorden voor uit de fictieve wereld, zoals affiches, krantenartikelen en brieven.

Theater

Theater en strips hebben slechts weinig overeenkomsten in vorm. Er zijn maar twee duidelijke elementen, namelijk de personages en het decor. De personages of acteurs in strips kunnen mensen, dieren of voorwerpen zijn. Afhankelijk van het gebruik van stereotypen kunnen strips statisch of dynamisch zijn. Statische strips hebben onrealistische, stereo-

WAT IS DAT? NU WEER EEN GITAAR OP KANTOOR?!
JA, IK HEB EEN "ROCK" GESCHAPOTEERD LUISTER MAAR...
JEEJEEJEE
ROCK...ROCK...'T IS GUUSTJES ROCK...
EN WAT DOET 'T ER TOE... OF JE VADER SCHROK...
GRR
EN WAT DOET 'T ER TOE... OF JE MOEDER SCHROK
NOU ZIEZ, ZIE JE WIEL DAT IE INSLAAT! JIJ HEBT AL EEN STOEL STUKGESLAGEN!
JAH...!

Franquins *Guust* omvat alle aspecten van de typische striptaal: bewegingslijntjes, sterretjes, donderwolken, klanknabootsingen, vloeken in beelden, zweetdruppels en het rode hoofd.

tiepe figuren zoals Obelix, Jommeke of Sidonia. In dynamische stripverhalen komen realistische, menselijke personages voor zoals Corto Maltese, Buddy Longway of Jeremiah, die zich kunnen ontwikkelen.

Net zoals in een theaterstuk kan het decor in strips verschillende vormen aannemen: van hyperrealistisch tot heel abstract. In sommige strips is de achtergrond zelfs leeg. Het decor van een strip is meestal begrensd door het kader. Soms kan de achtergrond doorlopen over meerdere kaders. Een theatervoorstelling moet vaak met een bepaalde, begrensde ruimte werken. In strips daarentegen kan men de fantasie de vrije loop laten.

Het decor kan bovendien verschillende functies vervullen. Zo kan het een bepaalde plaats concretiseren. Vooral in sf-strips is dat belangrijk: een buitenaardse planeet wordt minder abstract. Het decor kan ook een bepaalde sfeer oproepen. Zo is er in stripverhalen van **Frédéric Bézian** weinig daglicht te bespeuren. Bijna alles speelt zich binnenshuis en 's nachts af. Een burgerlijke woonkamer ziet er beangstigend uit door de mysterieuze schaduwen. Voor er iets gebeurt, kunnen we al aan het decor zien dat er iets niet pluis is. Het decor wordt hier als een alomvattend personage aangevoeld waar de stripfiguren niet uit kunnen ontsnappen.

Beeldende kunst

Het einde van de negentiende eeuw kan gezien worden als een overgangsperiode naar een nieuwe cultuur: de beeldcultuur. Fotografie, film, stripverhalen en moderne kunst zijn nieuwe kunstvormen in deze ontwikkeling. De eerste drie kunsten zullen zich ontplooien tot populaire massamedia. De moderne beeldende kunst blijft elitair, al ijverde de Pop Art voor verandering.

Een eerste verschilpunt tussen strips en beeldende kunst is het prijskaartje. Stripalbums zijn als het ware wegwerpproducten, hetgeen van schilderijen niet kan worden gezegd. Een tweede opmerking betreft het aspect taal en beeld. Juist door het belangrijke aandeel van de taal zijn strips geen beeldende kunst. Een strip zonder een verhaal en tekst is ondenkbaar. Hoewel recente stripexperimenten (van onder andere **Lorenzo Mattotti**) de tekst zoveel mogelijk willen bannen, is dit toch een vereiste voor een strip. In beeldende kunst kan taal natuurlijk ook voorkomen, maar dat heeft meestal geen sterke vormelijke en inhoudelijke invloed op het geheel (uitgezonderd de conceptuele kunst).

Een laatste opmerking in dit verband is dat we in strips dikwijls 'geen diepzinnige, filosofische of artistieke verklaringen van de tekeningen' moeten verwachten, zoals **Kris de Saeger** in 1984 opmerkte. Hoewel in strips natuurlijk ook filosofische onderwerpen aan bod kunnen komen, brengen ze meestal een eenduidige, rechtstreekse boodschap naar een ruim publiek. De kunst uit de twintigste eeuw bezit een abstractie in zowel vorm als inhoud, die in de strip onmogelijk kan worden bereikt door zijn verhalende karakter.

Tussen beeldende kunst en de strip kunnen verschillende overeenkomsten worden opgesomd. Het plaatje kan bij voorbeeld vergeleken worden met het doek. Toch moeten we benadrukken dat een kader uit een strip niet kan èn mag worden geïsoleerd. Een stripverhaal is een serie beelden. Een apart plaatje zegt niets. De combinatie met de andere kadertjes geeft meerwaarde aan het plaatje. In de beeldende kunst komen ook af en toe beeldenreeksen voor. Denk maar aan **Monet**s serie van de kathedraal van Rouen of de reeks Eiffeltorens van **Delaunay**. Hier ontbreekt echter de innige relatie tussen de beelden, die in strip zo treffend is.

De striptekenaar maakt gebruik van de algemene vormtechnieken die ook voor de beeldende kunst gelden. Strips zijn een visuele kunst, zodat de opbouw van beelden aan vergelijkbare compositie- en perspectiefwetten als de schilderkunst is verbonden. Zoals de auteurs **Lefèvre** en **Baetens** terecht opmerken in *Strips anders lezen* (1993) houdt de striptekenaar zich vooral bezig met de relatie tussen de beelden. Daardoor worden die strikte normen dikwijls terzijde gelaten. Alleen in belangrijke afzonderlijke plaatjes of op de cover hanteert de tekenaar deze esthetische regels. Auteurs die meer beeldend werken, houden die wetten natuurlijk wel goed in het achterhoofd. Verder maakt een stripmaker gebruik van kleur of zwart/wit. De eerste indrukwekkende strip in zwart/wit dateert uit 1931: de politieserie *Dick Tracy* van **Chester Gould**. Maar de kleuren-

JIMENA ONTDEKTE DIE DAG DAT TWEE MENSEN MET ELKAAR KUNNEN PRATEN ZONDER EEN WOORD TE SPREKEN
ZE TWIJFELDE ER GEEN MOMENT AAN DAT ZE 'DE MAN VAN HAAR LEVEN' ONTMOETTE. ZO VERVULDE DAT ARMZALIGE CLICHÉ HAAR MET GELUK.
ZE WIST OOK DAT JE TEGEN IEMAND KON ZEGGEN: 'IK HOU VAN JE' ... EN ALHOEWEL JE DIE PERSOON GEEN MINUUT EERDER NOOIT GEZIEN EN ZE VOELDE ZICH MOOIER DAN ZE OOIT IN HAAR EIGEN OGEN GEWEEST WAS
ERNESTO WAS AL VERBANNEN UIT HAAR GEHEUGEN. SAMEN MET AL DE JAREN DIE ZE IN CABRAL HAD VERSPILD ALLEEN HIJ TELDE OP DIT MOMENT. ZE MOEST ZICH BEHEERSEN OM NIET NAAR VOREN TE SPRINGEN EN HAAR HAND OP ZIJN BORST TE LEGGEN

Links, Andrzej Klimowski publiceerde in 1994 *The Depository. A dream book.* Het boek bestaat uit ruim 200 tekstloze plaatjes en vormt een verwarrende aaneenschakeling van droombeelden. Strip of geen strip, dat is de vraag.

***Rechts*, Lorenzo Mattotti experimenteert met strips en probeert tekst zoveel mogelijk te vermijden, zoals in *Vuren* (1986).**

***Linksonder*, In *Jimena* (1992) van Binsfeld-Planque zijn alle kadertjes in feite schilderijen die samen tot een strip zijn geconstrueerd.**

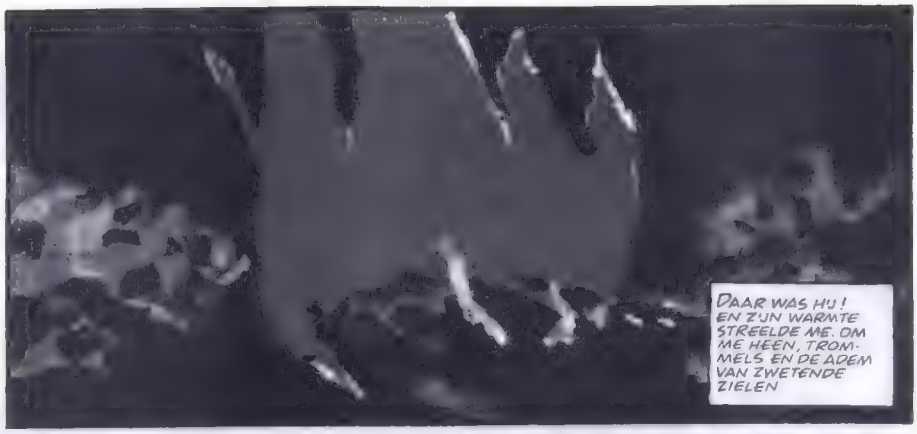

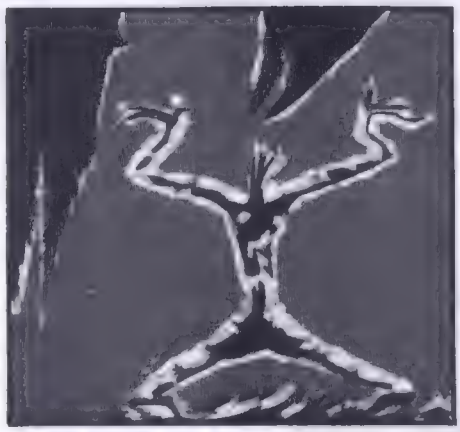

druk verdringt na de Tweede Wereldoorlog het zwart en wit, zodat ze bijna enkel in beperkte genres voorkomen, zoals politiestrips, erotische verhalen en auteursstrips.
Striptekenaars maken net als beeldende kunstenaars gebruik van uiteenlopende technieken. Het gamma is echter beperkter omdat ze rekening moeten houden met het medium 'boek'. Toch experimenteren stripmakers wel degelijk met materialen. Dit wordt veelal over het hoofd gezien. Het is jammer dat in strips bijna nooit melding wordt gemaakt van de gebruikte tekenmaterialen. We kunnen enkel gissen welke technieken men toepast. Mattotti gebruikt waarschijnlijk vetkrijt in combinatie met pastelkrijt. In *Jimena* (1992) van **Binsfeld** en **Planque** zijn de tekeningen eigenlijk schilderijen in olieverf die tot een stripverhaal zijn omgebouwd. In een strip moeten tekenaars nog altijd rekening houden met de realiteit, want de tekening moet herkenbaar blijven.
Het is mogelijk om de stromingen uit de beeldende kunst toe te passen op de strip. Daarbij zijn gelijkenissen aan te duiden, maar het verdient de voorkeur om uit te gaan van specifieke stripstijlen. Velen vergeten dat tekenaars slechts de vormelijke overeenkomsten overnemen. Zij laten het gedachtengoed achterwege dat vaak zo kenmerkend is voor kunststromingen. Het classificatiesysteem van andere kunstrichtingen op strips toepassen is moeilijk en overbodig. Waarom zouden we het doen? De stripkunst is rijk genoeg om langzamerhand eigen stromingen af te bakenen.

Stripkunst

Na deze tocht langs verschillende kunsten komen we terecht bij de stripkunst zelf. Er zijn immers vrij veel vormelementen in een strip aan te wijzen die niet in de invloedssfeer van een andere kunst passen. *'Le problème fondamental de la BD reste de donner l'illusion de la vie'*, stelt de wetenschapper M. Kolp. De suggestie speelt een belangrijke rol in een stripalbum. Aspecten als beweging, geluid en gevoelens komen op een kenmerkende manier in beeld. Dit medium heeft eigen codes en structuren uitgebouwd om de verschillende momentopnamen te 'verlevendigen'. Een geoefend lezer herkent deze stijlmiddelen en interpreteert ze correct, iemand die niet vertrouwd is met het medium moet de stripkunst leren.
De strip vangt het gemis aan geluid en bewe-

Schilder Terpen Tijn
'Gefeliciteerd,' zei de meesterschilder. 'Zorg, dat ik een goeie werkplaats krijg, zonder frutsels en tierelantijnen. Een kamer waar niks in staat, zodat jouw grofstoffelijke trillingen de enige zijn, die mijn vibratie storen. Ik moet een inzicht op het doek gonzen, dat er niet is - en dat kost me het merg uit mijn eh... dinges, makker!'

De tekststrip, in het bijzonder als krantenstrip, is een typisch Nederlandse traditie. Onder aanvoering van de Toonder Studio's kwam in de jaren '40 en '50 dit striptype tot wasdom. Deze stroming wordt ook wel aangeduid als 'Hollandse School'.

De afgelopen jaren waren er in Nederland diverse, op strips gebaseerde musicals, ijsgala's en theaterspektakels te zien. Zo voerde theatergroep *Opus One* een bewerking van het *Bommel*-verhaal *De Trullenhoedster* uit.

***Links*, De schilderijen van Roy Lichtenstein zijn uitvergrotingen van geïsoleerde tekeningen, inclusief de tekstballonnen.**

aangehaald. De concurrentie tussen de twee belangrijkste tekenfilmproducenten **Max Fleischer** en **Walt Disney** maakte dit medium groot. De film profiteert uitdrukkelijk van het thema-aanbod in de strip.

Vanaf de jaren '50 en '60 vormen strips een belangrijke inspiratiebron voor de beeldende kunst. Dit komt door de opkomst van de Pop Art die de strip beschouwt als een deel van onze 'popular culture'. Vooral **Roy Lichtenstein** zag iets in strips: hij vergrootte stripkaders uit en vulde ze op met stippen, zoals gebruikelijk in drukwerk. In de hedendaagse kunst komen stripfiguren of andere stripelementen sporadisch aan bod. De aparte vormentaal inspireert verschillende kunstenaars tot nieuwe moderne werken.

De strip blijkt een goudmijn van mogelijkheden voor andere kunsten. Zelf is het een boeiend en rijk medium dat zich door talrijke artistieke disciplines langzaam gevormd heeft tot een prachtige kunst. De strip is uitgegroeid tot een onmisbaar massaobject dat in de toekomst hopelijk nog even verfrissend en verrassend zal zijn.

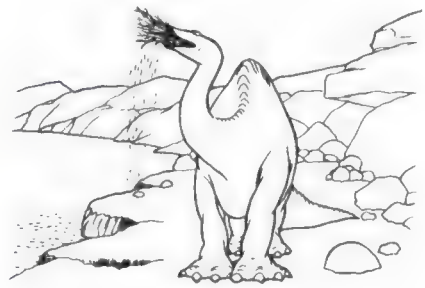

***Rechts, Gertie, the trained dinosaur* van Windsor McCay was de eerste tekenfilm die commercieel een succes was.**

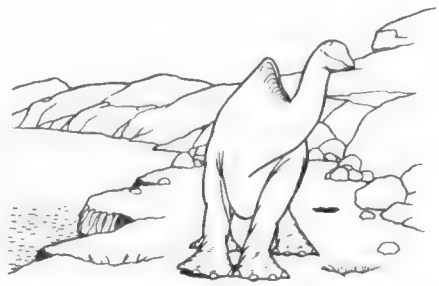

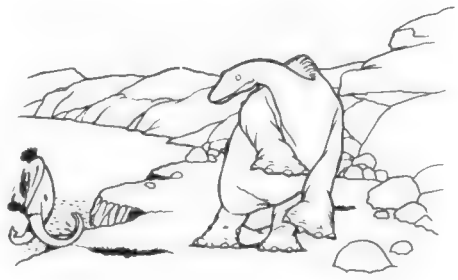

ging op een sublieme manier op. Door middel van onomatopeeën, ballonnen en tekstkaders zet de tekenaar elke vorm van lawaai om. Ook de suggestie van beweging berust op verscheidene trucjes, zoals beeldsymbolen (bewegingslijntjes, stofwolken), gezichtsexpressie en het stroboscopisch effect, waarbij de verschillende fasen van een beweging in één plaatje worden weergegeven. Striptekenaars maken ook gebruik van een eigen striptaal om gevoelens, gedachten of ideeën uit te beelden. Voorbeelden: een vraagteken staat voor verbazing, een piratenvlag wijst op agressie en wanneer het haar van een stripfiguur recht overeind staat, weten we dat hij bang is.

Striptekenaars experimenteren ook graag met de kaders. Het formaat en uitsnede zijn afhankelijk van het onderwerp, het camerastandpunt en de functie ervan ten opzichte van de volledige plaat. Zelfs die plaat is een studie op zich waard. Tekenaars besteden veel aandacht aan de bladcompositie van hun platen. **Benoît Peeters** is bij mijn weten tot nu toe de enige die serieus onderzoek uitvoerde naar deze materie. In *Case, planche, récit* (1991) stelt hij een gedurfde analyse voor om platen in vier categorieën op te delen. Ten eerste is er het conventioneel gebruik: de plaatindeling staat volledig neutraal tegenover de inhoud van het verhaal. Wat er te zien is, bepaalt de kadergrootte en de relatie tussen de kaders niet. Zo krijgt een plaat een dambordpatroon. Bij decoratief gebruik vormt de plaat op zich een grafische eenheid. De tekenaar drukt zijn virtuositeit uit in de bladspiegel, waardoor elke plaat verschillend is. Bij retorisch gebruik plooien de kaders zich naar de beschreven actie. Wat weinig voorkomt, is het productieve gebruik, waarbij een plaat in verschillende richtingen gelezen kan worden en zelf een actieve rol speelt in het verhaal.

Tot slot zijn er nog de verschillende soorten tekenstijlen. Theoretici durven zich nauwelijks te wagen op dit gladde ijs, want er zijn in feite net zoveel stijlen als tekenaars. Om er een paar te noemen: de klare lijn (**Hergé**), de navolgers van de school van Marcinelle (**André Franquin**), klassiek realisme (**Burne Hogarth**), semi-realisme (**Derib**), fotografisch realisme (**Emmanuel Guibert**), nieuwrealisme (**Tardi**) en estheticisme (**René Hausman**).

Omgedraaide rollen

Als we de rollen omdraaien en beïnvloeding vanuit de strip op de genoemde kunsten zoeken, komen we tot verrassende resultaten. In de film en de beeldende kunst zijn opmerkelijke sporen vanuit de strip te herkennen. Zo kan er al een uitgebreid arsenaal aan verstripte films worden opgesomd. De kruising van film en strip leverde een nieuwe kunst op: de tekenfilm. Als eerste tekenfilm wordt *Gertie, the trained dinosaur* (1914) van **Winsor McCay**

Kunsthistorica ***Elviera Velghe*** *inventariseerde tijdens haar studie in Gent de vormelijke impact van de kunsten op het beeldverhaal, en vice versa. Vorig jaar studeerde zij hierop af. Dit artikel is een bewerking van haar scriptie.*

LAND IN ZICHT

door

ECKART SACKMANN

VERTALING RIK SANDERS en SONNI PANTSCHEVSKI

Striphumor van Erich Rauschenbach.

Sigurd, Das Geheimnis der Donarbucht.

DUITSLAND

*De strips, waarmee ik in de jaren vijftig ben opgegroeid, gelden vandaag als triviaal, vol clichés en stereotypen. De maker ervan, **Hansrudi Wäscher**, was zeker geen geweldige tekenaar. Zijn series, die hij in ijltempo maakte, hadden geen tijdloze kwaliteit. Toch waardeer ik hem, en niet alleen omdat hij met strips als* Sigurd, Nick, Falk *en* Tibor *mijn kinderlijke fantasieën prikkelden.*

*Wäscher was een groot verteller. Dan maakt het niet uit dat zijn ridderseries, sf-strips of jungle-avonturen onderling inwisselbaar waren. Zijn strips kenmerkten zich niet door originaliteit of vernieuwing. Hoe kon het ook anders bij iemand die maar liefst vier **Hefte** per week moest afleveren! Vermoedelijk had Wäscher net tijd genoeg om zijn simpele tekeningen op papier te zetten. Hij bedacht zijn verhaallijnen terstond, zonder een vooropgezet plan, zonder documentatie.*

Desondanks wisten zijn goedkope verhalen te boeien en dat hebben ze vóór boven veel van de huidige, gestileerde stripverhalen. Wäscher maakte veel gebruik van de cliffhanger-techniek. Iedere 32-pagina's tellende tijdschrift-album- en lilliput-aflevering verwees aan het eind door naar het vervolg van de week erop. Wäscher was hier een meester in en creëerde een ideale spanningsboog. Men kon zijn werk als het ware non-stop lezen.

Duitsland is een cultureel arm land geworden. Na de ramp van het zogenoemde Derde Rijk hebben de Duitsers de neiging zich aan vreemde invloeden te onderwerpen. Dit komt in het bijzonder naar voren in het stripverhaal - in zijn moderne vorm als avonturen- en tekstballonstrips in Duitsland pas na 1945 bekend geworden. Meer dan 90 procent van de strips die in het Duits verschijnen, bestaat uit vertalingen. De Duitse stripgeschiedenis van de laatste vijftig jaar kent een Italiaanse, Franco-Belgische, Amerikaanse en Japanse fase. Het van origine Duitse stripverhaal heeft nooit een grote rol gespeeld.

In deze serie mondiale columns staat een keur aan stripdeskundigen stil bij het afgelopen centennium. Ze plaatsen een persoonlijke noot bij één eeuw strip in hun land.

*Stripuitgevers kopen veel liever goedkope, buitenlandse licenties in dan dat ze eigen kunstenaars ondersteunen. Nieuwe generaties kunnen daardoor nauwelijks tot bloei komen. Hoe moet een tekenaar zijn capaciteiten benutten, wanneer hij niet de kans krijgt om in zijn kunst te groeien? Een Duitse tekenaar moet altijd meteen zo goed zijn als de beste concurrentie uit het buitenland. Dat is haast onmogelijk, vooral bij groots opgezette stripverhalen. Wel heeft zich bij ons een typische Duitse vorm van het stripverhaal ontwikkeld die gebaseerd is op de gagstrip. De geïllustreerde en satirische tijdschriften zijn altijd goede afnemer geweest van humor, van licht en plat vermaak. De voorgangers van de één-pagina grappen van **Erich Rauschenbach** of de strips van* ©**TOM** *stammen uit de jaren dertig. Die humoristische tekeningen dienden de optisch saaie tekstblokken in romans te verluchtigen.*

*Medio jaren tachtig leek het even alsof er een zelfstandige Duitse scene van striptekenaars en - scenaristen zou ontstaan die ook lange stripverhalen gingen maken. Uiteindelijk bleek slechts een enkeling daadwerkelijk wat te melden te hebben. Als ik de productie van de laatste twintig jaar overzie, kom ik - ondanks **Schultheiss**, **Scheuer**, **Putzker**, **Frei** en **Kreitz** - nauwelijks iets tegen wat kan tippen aan de fascinatie van een Hansrudi Wäscher. Matthias Schultheiss was veruit de beste in het genre van de avonturenstrip; **Ralf König** bewees dat ook lange humorstrips leuk kunnen zijn.*

*Vandaag de dag prijzen wij stripmakers als **Martin tom Dieck**, **Walter Moers** en **Haimo Kinzler**. Maar met hun strips kom ik echter de avond niet door. Als ik een striproman wil lezen grijp ik naar Franco-Belgische auteurs. Zij kunnen mij vermaken op een relatief hoog niveau. Dat is sinds mijn jeugd altijd belangrijk geweest: een stripverhaal dat mij één of twee uurtjes in een stoel vasthoudt, net als een boek of een film. Helaas leiden dit soort beeldverhalen in Duitsland een marginaal bestaan.*

Eckart Sackmann is striphistoricus en uitgever van strips (comicplus+) en Rraah! magazine.

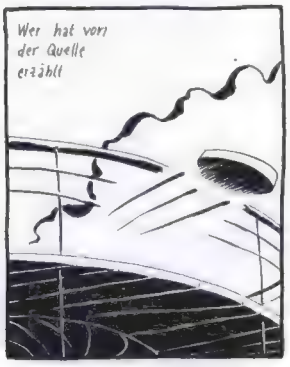

Boven, *Detail uit Der unschuldige Passagier* van Martin tom Dieck.

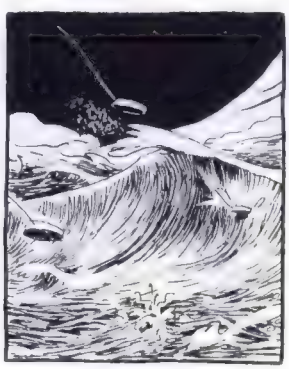

Rechts, *Der bewegte Mann* van Ralf König.

1

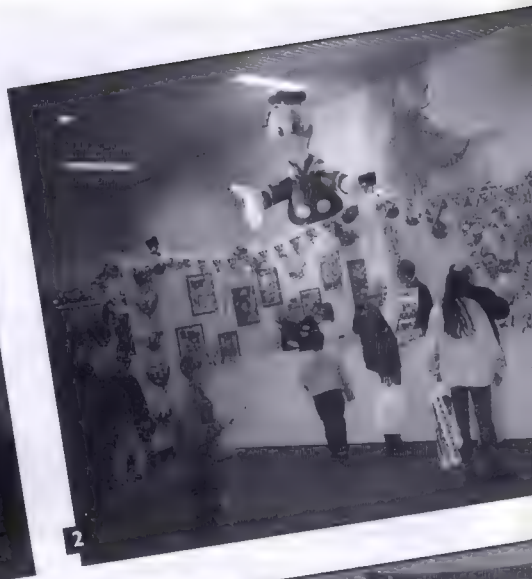

2

3

4

5

STRIPDAGEN DEN BO

De Stripdagen grepen dit jaar voor het eerst plaats in Den Bosch. Sommige bezoekers vonden de Brabanthallen te groot en misten de sfeer van het oude honk, het Turfschip in Breda. Anderen waren zeer te spreken over de frisse uitstraling in vergelijking met het uitgeleefde 'Turfschap'. Organisator Het Stripschap kan in ieder geval terugkijken op een geslaagde doorstart. De Stripdagen 2000 in Den Bosch staan volgend jaar gepland voor 23 en 24 september.

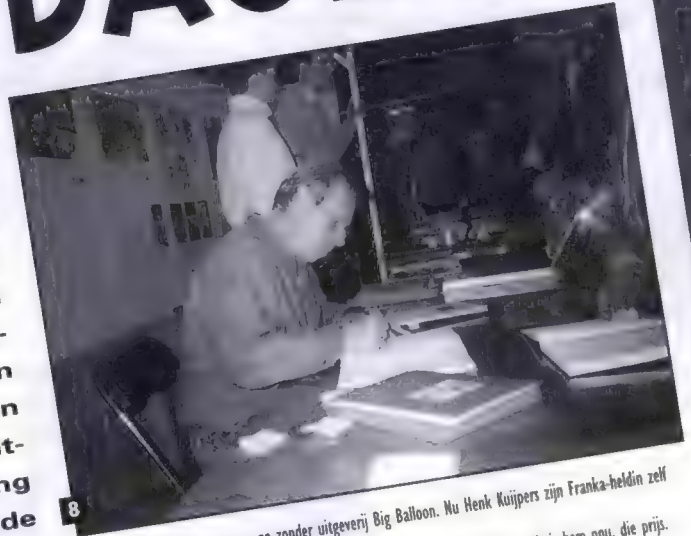

8

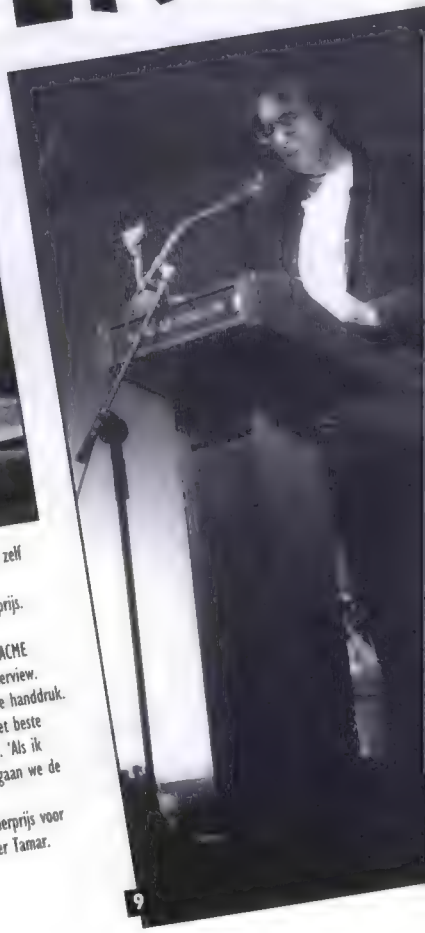

9

8) Het is eenzaam aan de top, zo zonder uitgeverij Big Balloon. Nu Henk Kuijpers zijn Franka-heldin zelf uitbrengt signeert hij alleen in eigen stand.
9) Stripschapprijs-winnaar Peter de Wit dankt zijn overleden ouders: 'Kijk ma, dit is hem nou, die prijs. Nee pa, er is geen geldbedrag aan verbonden!'
10) Chris Ware bij stripdistributeur Het Raadsel. De Amerikaanse auteur van het vrij obscure The ACME Novelty Library is beduusd door de vele aandacht en kan niet de energie opbrengen voor een interview. 'Thanks for your support', fluistert hij iedere fan persoonlijk toe tijdens het geven van een warme handdruk.
11) Charles Berberian, één van de makers van Meneer Johan, is verguld met de jaarprijs voor het beste buitenlandse album, die wordt uitgereikt door Jaap van Oostveen, voorzitter van Het Stripschap. 'Als ik vanavond per vliegtuig terugkeer in Parijs, bel ik mijn collega Philippe Dupuy uit zijn bed en gaan we de kroeg in om deze prijs te vieren!'
12) 'Eigenlijk ben ik een grote egoïst', bekent Kees Kousemaker als hij de P. Hans Frankfurtherprijs voor bijzondere verdiensten in ontvangst neemt uit handen van Frankfurthers dochter Tamar.

SCH: DE KOP IS ERAF!

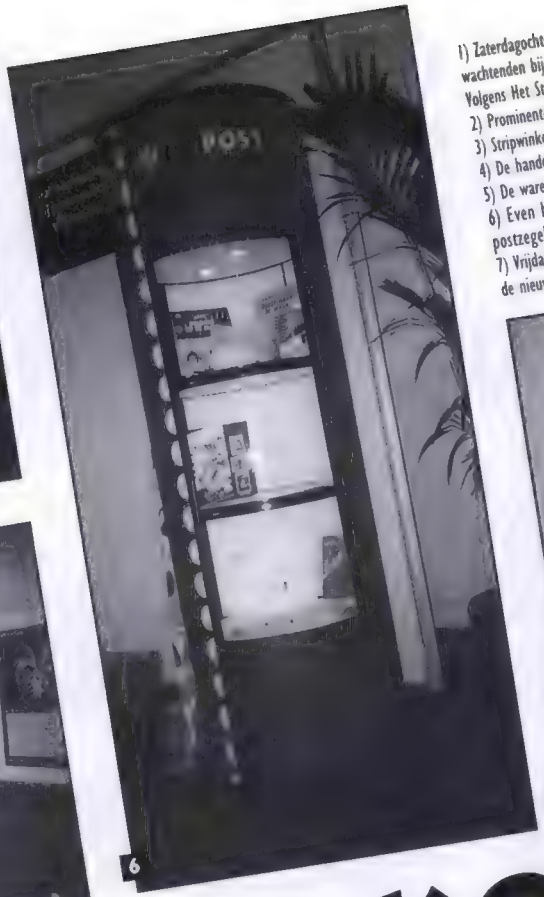

6

7

1) Zaterdagochtend 9 oktober: rijen wachtenden bij de ingang van de nieuwe locatie van De Stripdagen. Volgens Het Stripschap bezochten 17.000 mensen de beurs, net zoveel als vorig jaar in Breda.
2) Prominent-aanwezig in de Van Gogh-zaal: de fraaie Donald Duck-stand van VNU Tijdschriften.
3) Stripwinkel Silvester neemt de rol van de weggebleven stripuitgevers over met talloze signerende striptekenaars op zijn stand.
4) De handelaren op de ruilbeurs zijn gehuisvest in een ietwat desolate, halflege hal. De collectioneurs laten zich er niet door afleiden.
5) De ware fanaten van het kaartspel Magic zaten in de Van Gogh-zaal van tien tot vijf uur te spelen.
6) Even bestond de angst dat De Stripdagen overlopen zouden worden door filatelisten op jacht naar speciale Kuifje-postzegelemissies. Het viel gelukkig mee, al was het zegelkraampje van PTT Post op de eerste beursdag al 'los'.
7) Vrijdagavond 8 oktober onthulden Nick Rodwell, directeur Moulinsart, en Ruud de Jong, directeur particuliere markt van PTT Post, de nieuwe strippostzegel. De deuren werden ook geopend voor de tentoonstelling De wereld van Kuifje.

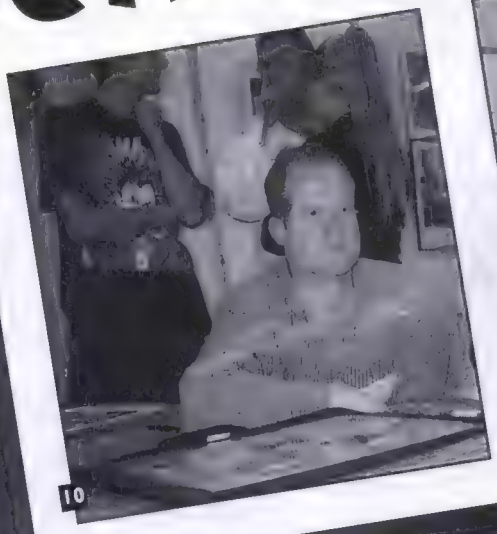

10

11

12

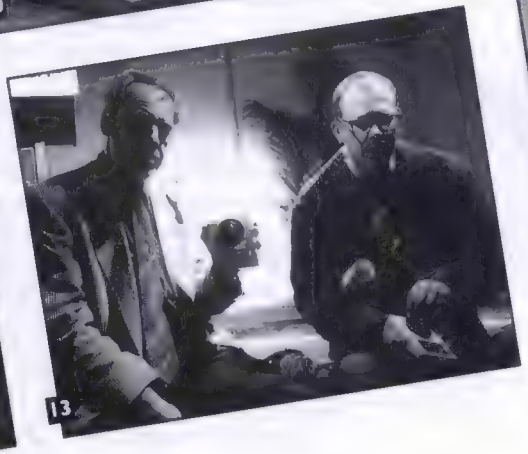

13

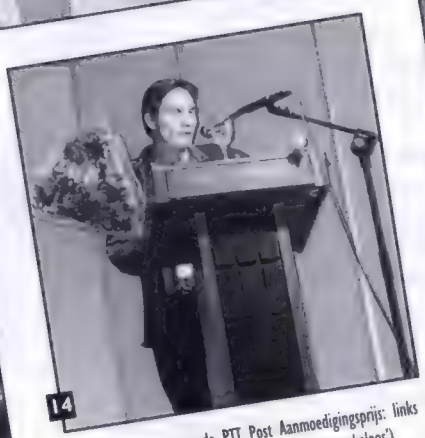

14

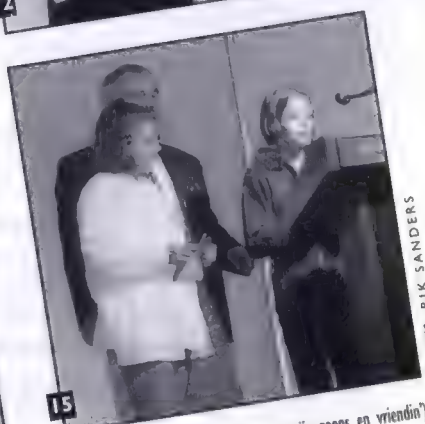

15

FOTO'S RIK SANDERS

13) De winnaars van de PTT Post Aanmoedigingsprijs: links Kees Sparreboom ('mijn inspiratie dank ik aan mijn zoons en vriendin') en rechts Benno Vranken ('ik ben nog steeds sprakeloos').
14) Peter van Dongen wint voor de tweede maal de jaarprijs voor het beste Nederlandse stripalbum, ditmaal met Rampokan: Java. 'Ik wil niet blasé worden', merkt hij blasé op.
15) Leerlingen van basisschool De Hoeksteen en het Willem de Zwijger-college uit Bussum roepen Ondergronds avontuur, het tweede deel van Ludo, uit tot Beste jeugdalbum van 1999.

STRIP-PARODIE OP HITLER WERKT IN DUITSLAND BEVRIJDEND

Walter Moers bespot nazi's

door
STEFAN RUTTEN

Het tweede deel van de strip *Adolf - Äch bin schon wieder da!!* **- verscheen onlangs in Duitsland. De omstreden, maar razendppopulaire strip is van de hand van ras-provocateur** Walter Moers. **Zijn credo luidt: 'Grappen over Hitler mogen niet, maar moeten!'.**

Sinds het einde van de twintigste eeuw in zicht is, wordt er geturfd. Op allerlei manieren brengen mensen stemmen uit voor de 'belangrijkste persoon van de eeuw'-verkiezing. In de top tien tussen onder anderen **Einstein**, **Mandela**, **Churchill** en **Elvis**, duikt ook **Adolf Hitler** steeds weer op. Terecht: Hitlers invloed op de twintigste eeuw is immers desastreus, maar ook onmiskenbaar geweest. Deze hitnotering is echter tevens een bewijs van de positie die Hitler heeft in het hedendaagse collectieve bewustzijn: Adolf Hitler is een icoon, een archetype; een ster en in die zin vergelijkbaar met **Lady Di**, **Moeder Theresa** en **Michael Jackson**.

In de strip *Adolf* van Walter Moers duikt Hitler ook fysiek op in onze tijd (en is, naast vele anderen, ook bovengenoemd drietal van de partij). Moers' Adolf heeft weliswaar het

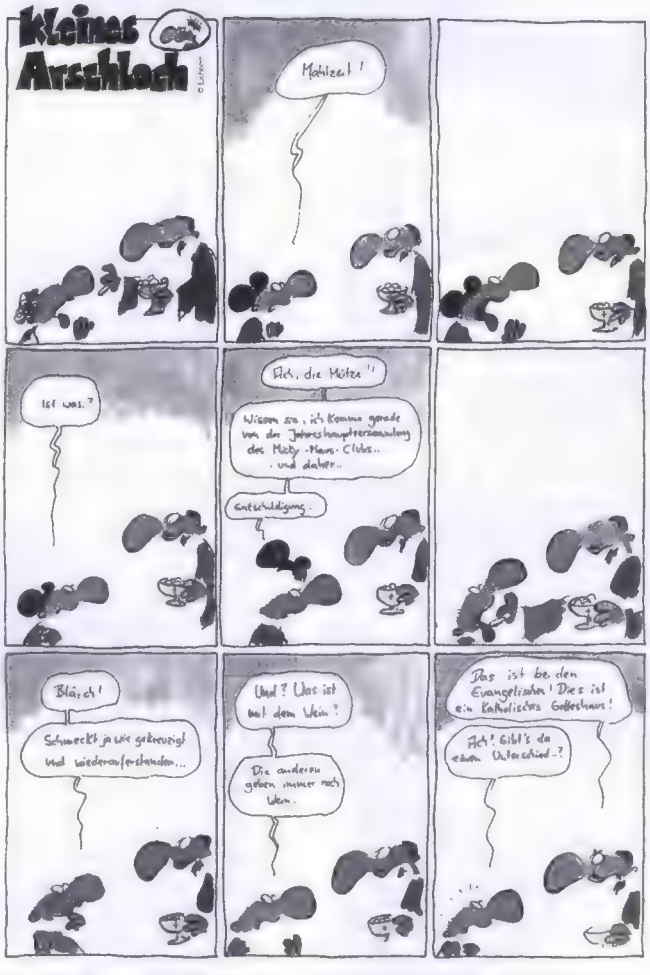

Boven, Persiflage op Andy Warhols soepblikje, uit *Arschloch in Öl*, 1993.

***Links*, de kerk is een geliefd doelwit voor Walter Moers, uit *Das kleine Arschloch kehrt zurück*, 1991.**

Rechtsboven, Adolf blijkt zich moeilijk aan een nieuwe tijd te kunnen aanpassen na jarenlang ondergedoken te hebben gezeten in het riool. Hij gaat, nadat zijn schuld is verjaard, te rade bij Dr. Furunkel, uit *Adolf, Äch bin wieder da!!*

Het dubbelgezicht van Walter Moers

Walter Moers behoort met ***Ralf König*** *en* ***Brösel*** *tot de meest succesvolle Duitse striptekenaars van de jaren negentig. Zijn controversiële, humoristische strips trekken een groot lezerspubliek, maar wekken ook veel weerzin op. Door de heisa die dit met zich meebrengt, treedt hij amper meer in de publiciteit. Het Duitse strip-informatieblad* RRAAH! magazin *heeft in nummer 48 een portret van Moers gemaakt. Daarin valt op dat de veelbesproken striptekenaar ook een zachtaardige kant heeft: hij schrijft en illustreert kinderverhalen en maakt kinderprogramma's voor de televisie. Moers wordt op 24 mei 1957 in het Duitse Mönchengladbach geboren. Hij maakt de middelbare school niet af en zoekt werk. Het is met hem: twaalf ambachten, dertien ongelukken. Hij houdt ten slotte op met zijn baantjes - zijn vrouw Elvira verdient de kost - en werpt zich als autodidact op zijn grote voorliefde: tekenen. Moers wil met geïllustreerde jeugdverhalen zijn geld verdienen en strips voor zijn plezier maken. In 1984 boekt hij zijn eerste succesje: het tijdschrift* De bunte Hund *publiceert een paar afleveringen van* Professor Schimauski. *Een jaar later verschijnt zijn eerste boek -* Aha - *bij Eichborn Verlag. De humoristische strips van Moers, die een vriendelijke uitvoering zijn van de compromisloze grappen van de Fransman* ***Jean-Marc Reiser****, beginnen op te vallen. Zijn doorbraak vindt plaats in 1990 wanneer Eichborn het eerste album publiceert van* Kleines Arschloch. *Aan het eind van het jaar zijn er 100.000 exemplaren van verkocht en bestempelt* RRAAH! *het gelijknamige boek als 'Comic des Jahres 1990'. De strip krijgt in 1993*

Sündige Vergangenheit
Ich bin wieder da!
Göring?
Adolf...?
Nr. 2
Wir erinnern uns: Adolf hatte leider den 2. Weltkrieg verloren und mußte untertauchen. Jahrelang lebt er in der Kanalisation und darf über seine Fehler nachdenken.
Ich hätte Russland besser über die Flanke angreifen sollen.
Dann verjährt endlich seine Schuld. Aber Adolf kommt mit der neuen Zeit nicht gleich zurecht. Er wendet sich an den undurchsichtigen DR. FURUNKEL, der verspricht, Adolfs Probleme zu lösen. Erste Versuche schlagen jedoch fehl. Schließlich verschreibt Dr. Furunkel ihm einen ordentlichen Fick...
Ich wünsche Ihnen einen ordentlichen Fick!!
REEPERBAHN
Schlock...!

Eine heimtückische Droge versetzt Adolf in einen gefährlich reinbaren Zustand...
Chrr... de Joden! ...Chrr... de Joden!
Ein bißchen Wagner kann sicher nicht schaden..
Er ist immer noch ein sehr attraktiver Mann..
Er äsl immer noch eine sehr attraktive Frau. äh... Mann... äh... dieses Kräg drängt mich ganz durcheinander.
UND SO...
Joheo! Johoheoo...
Später...
Was habe ich gehan..?
Vom Führer gefickt. Die einzige Schweiße ist, daß ich das Gorbbels nicht mehr unter die Nase reiben kann

typische snorretje en de spuuglok, maar lijkt voor het overige in verste verte niet op de kwade genius uit de geschiedenisboeken. Adolf is een wat zielige, kleine druktemaker die de moderne tijd ondergaat zonder er veel van te begrijpen. Ondertussen richt hij wel een hoop schade aan, maar ook dat overkomt hem meer dan dat hij er bewust de hand in heeft.

Beroering

Moers maakt door middel van absurde humor de mythologische figuur Hitler met de grond gelijk. Dat deze nogal onconventionele benadering van een dermate beladen onderwerp de nodige beroering wekt, is niet verbazingwekkend. Met name in Duitsland, waar het nazi-verleden zwaarder weegt dan waar ook, is de vraag 'Mag je grappen maken over Hitler?' naar aanleiding van Moers' boek tientallen malen gesteld. De achterliggende gedachte is natuurlijk dat een grappige Hitler het zicht op de werkelijke, historische Hitler vertroebelt. Lachen kan leiden tot vergeten en juist dàt is met betrekking tot de nazi-tijd geen optie. Moers heeft de zo vaak gestelde vraag ook zelf beantwoord: 'Je mag geen grappen maken over Hitler, je *moet*!' De tekenaar begrijpt ook niet hoe andere satirici zichzelf de nazi's als mikpunt kunnen ontzeggen. 'Hoe kun je je creatief zó laten inperken?'

Moers beperkt zich ook niet tot Hitler. Al snel nadat Adolf uit zijn schuilplaats in het riool is gekropen ('Äch bin wieder da!'), ontmoet hij zijn oude vriend Göring. Die heeft in zijn naoorlogse jaren een seksoperatie ondergaan, is aan de crack geraakt en verkoopt zijn in leer gepropte lijf op de Reeperbahn. Hitler zinkt al snel net zo diep en wordt door een paar neonazi's het ziekenhuis ingeslagen. Ook daaruit krabbelt hij op om vervolgens alleen maar meer even kolderieke als ontluisterende avonturen mee te maken.

Verleden ter discussie

Het ogenschijnlijke gemak; de *schwung* waarmee Moers de korte, bijna op zichzelf staande verhaaltjes rond Adolf aaneenrijgt, hebben ongetwijfeld bijgedragen aan het grote succes van het album in Duitsland. Adolf is dan ook in de eerste plaats een Duits album. Weliswaar is het ook erg grappig voor niet-Duitsers, maar voor Duitsers, is het effect dat Moers met Adolf bereikt veel verreikender. De *vergangenheitsbewältigung* is in Duitsland sinds de dood van Hitler grondig aangepakt. Met grote ernst wordt het verleden telkens opnieuw onder de loep genomen en er wordt zwaar gediscussieerd over alles wat daarmee te maken heeft. Die ernst lijkt echter paradoxaal genoeg soms ten koste van de verwerking van het verleden te gaan. Als een voorbeeld daarvan mag de bijna eindeloze discussie over het nationale holocaust-monument gelden.

Walter Moers' Adolf is grof èn hilarisch, maar bovenal schaamteloos en juist dàt is voor Duitsers, zeker voor die Duitsers, die, zoals Moers zelf, van na de oorlog zijn, niet minder dan bevrijdend. Het risico dat de strip-Adolf de historische werkelijkheid zou vervormen, is volkomen te verwaarlozen. Daarvoor is dit opgewonden, plat Zuid-Duits sprekende mannetje gewoonweg te lachwekkend. De Adolf-strip gaat dan ook veel minder over het verleden dan over de moeizame omgang van de Duitsers daarmee in het heden. In dat licht is Adolf een veel belangrijker boek dan het op het eerste gezicht lijkt, omdat het er in slaagt die omgang een klein beetje minder moeizaam te maken.

Adolf 1

Moers
Eichborn 1998
ISBN 3-8218-2959-1
Prijs DM 24,80
(72 pagina's, kleur, h.k)

Adolf 2: Äch bin schon wieder da!!

Moers
Eichborn 1999
ISBN 3-8218-2952-4
DM 29,80
(96 pagina's, kleur, h.k.)

een Max-und-Moritz-Preis. In 1997 rouleert een avondvullende tekenfilm in de Duitse bioscopen.

De provocerende beledigingen van die 'kleine etter' vallen echter niet bij iedereen in goede aarde. Onder meer religieuze groeperingen maken bezwaar tegen sommige, in hun ogen godslasterlijke afleveringen en Kleines Arschloch *ontsnapt ternauwernood aan het gerechtelijke stempel 'jeugdbedreigende lectuur'. Op het hoogtepunt van het succes stopt Moers met* Kleines Arschloch. *Hij begint aan nieuwe strips die minder grof en sarcastisch zijn. Zijn lezerspubliek laat ze links liggen, maar dat verandert wanneer hij eind 1997 in het satirische tijdschrift* Titanic Adolf, die Nazi-Sau *introduceert. Provocaties en verhitte discussies volop, waarna het succes opnieuw niet kan uitblijven.*

De carrière van Moers staat niet alleen in het teken van strips. Behalve jeugdverhalen maakt hij voor het ARD-kinderprogramma Sendung mit der Maus *vanaf 1990 ruim honderd afleveringen van een poppen- en tekenfilmprogramma over 'Käpt'n Blaubär' en zijn vriend 'Hein Blöd'. Het levert hem in 1994 de Adolf-Grimme-Preis op. Moers schrijft zelfs een heuse roman:* Die 13,5 Leben des Käpt'n Blaubär *(700 pagina's, rijk geïllustreerd), waarin hij een geheel eigen wereld schetst. Het boek haalt in de zomer van dit jaar de bestseller-lijst in Duitsland. Zijn niet-strip-producties zijn echter veel zachtaardiger dan zijn strips. Ook het tekenwerk is traditioneler.* RRAAH! *concludeert dan ook dat Moers een soort Jekyll en Hyde is: hij wil niet steeds de 'kleines Arschloch' uithangen, maar heeft ook geen zin om altijd voor 'Käpt'n Blaubär' te spelen.*

RS

Buitenstaander Hans Kresse doorbrak conventies niet

Dat Hans Kresse**, tekenaar van de befaamde strip** *Eric de Noorman*, **zich ooit heeft toegelegd op het tekenen van Indonesiërs en Japanners, zal menigeen onbekend zijn. Kresse illustreerde de dichtbundel** *Indonesisch Dossier* **van** G.L. Tichelman. **Stripwinkel Fantasia heeft de bundel herdrukt.**

Indonesisch Do

Eind 1998 kocht de Amsterdamse stripwinkel Fantasia van een verzamelaar een groot aantal originelen van Kresse. Hieronder bevonden zich de tekeningen die Kresse in 1945 maakte voor *Indonesisch Dossier*. Samen met vijf tot nog toe ongepubliceerde prenten zijn deze opnieuw uitgegeven in een bibliofiele uitgave (oplage: 250 genummerde exemplaren) ter ere van het vijfjarig bestaan van Fantasia.

Toonder-studio

Kresse werkte sinds mei 1943 bij de Toonderstudio in Amsterdam. De broers **Toonder** (schrijver **Jan Gerhard** en tekenaar **Marten**) waren gedurende de oorlog betrokken bij het satirische, illegale blad *Metro*, dat bij De Algemene Vrije Illegale Drukkerij, kortweg D.A.V.I.D., verscheen. Na de bevrijding bleven Metro en D.A.V.I.D. bestaan, zij het niet langer illegaal. In *Metro* van 22 juni 1945 verscheen de eerste illustratie – reclame voor jenever - van Kresse. De vrijwel autodidacte Kresse werd spoedig beschouwd als één van de beste tekenaars van de studio. Hij maakte modeltekeningen voor de tekenfilmafdeling en tekende twee stripverhalen rond de mythische held Siegfried, die reeds tijdens de oorlog verschenen. Na de bevrijding verschenen van hem voornamelijk politieke spotprenten en reclametekeningen.

Verzetspoëzie!

In de zomer van 1945 werd Kresse benaderd om illustraties bij het gedichtenbundeltje van **G.L. Tichelman** te verzorgen. Tichelman was geboren en getogen in het voormalige Nederlands-Indië en bracht het als Nederlands bestuursambtenaar tot assistent-resident. De Ja-

panse bezetting van Nederlands-Indië maakte Tichelman niet mee, omdat hij in 1938 naar Nederland was gegaan. Desondanks miste hij in de bundels verzetspoëzie, die tijdens en vlak na de oorlog in de vorm van Geuzenliedboeken werden uitgegeven, de ervaringen uit Indonesië. Tichelmans pogingen om in deze leemte voorzien, hadden geen succes: 'Van de Indonesiërs, daartoe door mij aangezocht, werd niet één bruikbare bijdrage ontvangen. (...) Indonesische strijdliederen, verzetspoëzie in het algemeen, is – voorzoover mij en vele anderen bekend - gedurende den oorlog niet geproduceerd,' zo schrijft hij in een brief. Dat Tichelman werkelijk dacht dat Indonesiërs poëzie als teken van verzet tegen de Japanners zouden hebben geproduceerd, illustreert het onvermogen van kolonisators om zich te verplaatsen in de wereld van gekoloniseerden. Indonesiërs onthaalden de Japanners als bevrijders van het koloniale juk; als zij verzetspoëzie zouden schrijven, dan zou dat tegen de Nederlanders gericht zijn.

Tichelman besloot daarop om zelf voor 'Indonesische' verzetspoëzie te zorgen: in korte tijd schreef hij een aantal nieuwe gedichten, vertaalde er een paar uit het Maleis en vulde dit aan met verzen die hij al voor de oorlog had gepubliceerd. Het zal geen verbazing wekken dat het resultaat hiervan teleurstellend is. Tichelmans gedichten, nog los van hun kwaliteit – die erbarmelijk is -, zijn geen 'Indonesische' verzen (want geschreven door een Nederlander) en het zijn geen 'verzets'-verzen (want melancholische mijmeringen over het - althans voor de Nederlanders - goede leven in de kolonie). Op de omslag van

Indonesisch Dossier waren de volgende woorden toegevoegd: 'Deze, voor een groot deel uit het Maleisch vertaalde gedichten, geven U dieper inzicht in de gevoelens der Indonesiërs'. Het leest nu niet anders dan een tragisch misverstand.

Kresse's beeldtaal

Het tekenwerk van Kresse is veel interessanter dan de rijmelarij van Tichelman. Op basis van Tichelmans teksten en door hem geleverd studiemateriaal maakte Kresse met pen en Oost-Indische inkt een serie zwart/wit-tekeningen. Uit Kresse's beeldtaal is op verschillende manieren af te leiden dat hij nooit een stap in de voormalige kolonie had gezet. Zo hangt er een pakketje niet nader te definiëren voorwerpen onder de bladeren van een palmboom, dat bij nader inzien een kam met diverse trossen bananen moet voorstellen. In een andere illustratie is een Indonesische vrouw samen met een Nederlandse man te zien. De blonde, gespierde Nederlander staat beschermend achter de Indonesische vrouw, die in een sarong (wikkelrok) gekleed gaat. De manier waarop Kresse de slendang van de vrouw om haar schouder drapeert, verraadt dat hij nooit in Indonesië is geweest. De slendang - een doek waarin kinderen worden gedragen, maar tevens een textielstuk dat een decoratieve functie heeft - hangt er als een gerafelde lap bij. Bovendien is deze te kort en te breed op het papier gezet, wat visueel tot gevolg heeft dat de rechterarm van de vrouw geamputeerd lijkt te zijn.

Het neemt niet weg dat Kresse zich een begaafd tekenaar toont: het is zonder meer bewonderenswaardig hoe hij door middel van het spelen met de lichtinval (nota bene in zwart/wit) de fijne gelaatstrekken van een Indonesische vrouw weet neer te zetten. Ook in het gebruik van perspectief, assymmetrie en de 'kunst van het weglaten' (zo kenmerkend voor Aziatische prenten) is Kresse een meester.

Het meest intrigerende aan Kresse's werk zijn de illustraties waarin Indonesische vrouwen en mannen zijn geportretteerd. Deze worden gekenmerkt door grote zwartpartijen en arceringen die een onheilspellende sfeer oproepen. De portretten van Indonesiërs gaan opmerkelijk vaak vergezeld van doodskoppen, voorouderbeelden en andere grimmige figuren, die welhaast op een obsessie van Nederlanders met de blijkbaar angstaanjagende Aziaten duiden. Kresse sluit daarmee aan bij de destijds gangbare opvattingen van Europeanen over Aziaten als geheimzinnige, ondoorgrondelijke en zelfs sinistere oosterlingen. Het zijn intrigerende, maar ook verontrustende illustraties. De drie nog niet eerder gepubliceerde portretten van Japanners die in de heruitgave zijn opgenomen, vallen in het niet bij de Indonesische portretten. Hoe karikaturaal de Japanners ook zijn verbeeld, het past in de beeldtaal van de oorlogstijd, waarin alle mo-

ssier

door
ESTHER CAPTAIN

Oorspronkelijke tekening bij het gedicht *Atjèh, Een impressie* met ernaast de aangepaste versie die in het boek werd opgenomen.

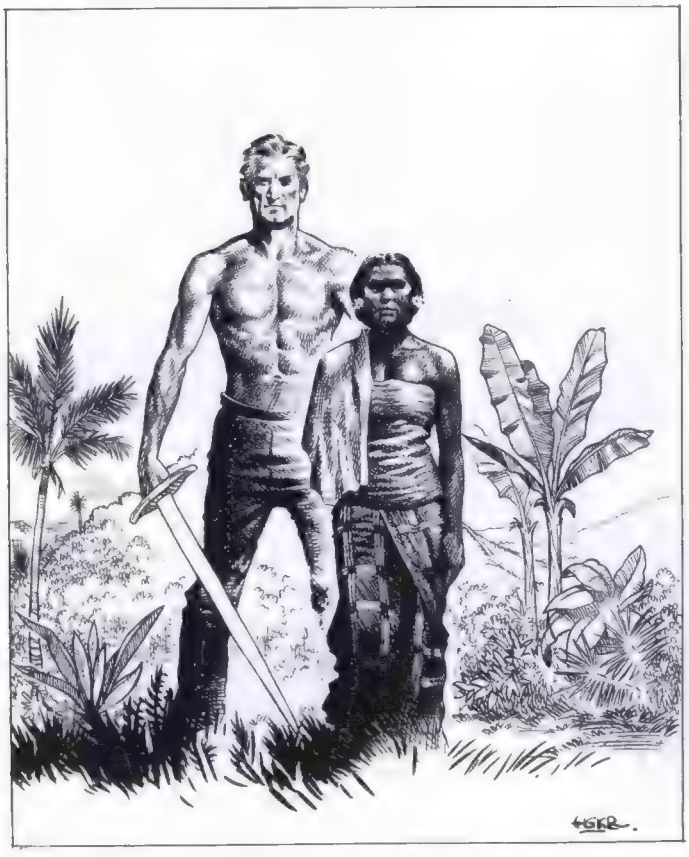

Wij hooren bij mekaar!
Wij gingen zóólang, zóólang samen . . . .
Wij vochten met mekaar,
Voordat de goede dagen kwamen,
Wij bouwden met mekaar,
Aan 't grootsche werk gestadig samen.
Wij groeiden met mekaar.
Toen kwamen Hun en Jap. Ontnamen
Ons goed en geeselden met schorpioenen.
Wij streden hier, wij streden daar,
wij streden zij aan zij.
Nooit zullen w'ons met dit gebroed verzoenen.
Nooit buigen wij, nooit zullen w'aan de barre
tyrannie gewennen.
Wij vielen hier, wij vielen daar, wij vielen zij aan zij.
Ons bloed vloeit door mekaar, wij zijn thans één
en willen dat bekennen.

Boven en links, **Slendang als gerafelde lap.**

Rechts, **Nederlandse obsessie met de 'angstaanjagende Aziaat'.**

gelijke clichés (zoals Japanners als apen en ongedierte) werden ingezet om een zo ongunstig mogelijk beeld van de vijand te scheppen.

Conventies

Vragen dringen zich op: had Kresse als buitenstaander anders kunnen tekenen? Kun je een land waar je nog nooit bent geweest adequaat verbeelden? Is het mogelijk om buiten kolonialisme en oorlogspropaganda te staan? Het zijn retorische vragen. In 1946 beoordeelde een recensent Kresse's werk als 'knappe illustraties, die van originaliteit en fantasie getuigen'. Zijn fantasie had Kresse inderdaad moeten aanspreken om van het leven in Indonesië een voorstelling te maken, maar opmerkelijk genoeg was hij daarin het tegenovergestelde van origineel: zijn tekeningen passen in de conventies van destijds.

De lustrumuitgave is een fraai verzorgde uitgave: een boekwerk voor de liefhebber. Als (strip-)historisch document weet zij te boeien en vanuit tekentechnisch oogpunt bezien is zij ook interessant. Puur lees- en kijkplezier leveren noch de gedichten, noch de illustraties: daarvoor roept zij teveel irritatie op.

Indonesisch Dossier

Kresse & Tichelman
Fantasia 1999
Uitgave in eigen beheer (herdruk van *Indonesisch Dossier. Een kleine bundel verzen van den grooten archipel*, D.A.V.I.D., 1945)
Prijs: ƒ115 / Bfr.2300
(52 pagina's, zwart/wit, h.k.)

STRIP & TIJDSCHRIFTENHANDEL
NOORD
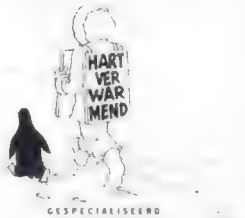

ROTTERDAM

Stripwinkel Sjors (Scheffersplein 1, 3311 EJ Dordrecht, 078 6142012)
Sjors + (Comic Gadgets, Gimmicks and Gags, Voorstraat 313, Dordrecht, 078 6310800)

"Fantasia"
Grote collectie strips
Ruim assortiment antiquariaat
Groot aanbod stripposters en zeefdrukken
Gelderlandplein 203
1082 LW Amsterdam
020-6443261

BOEKEN

De snelheidsbegrenzer

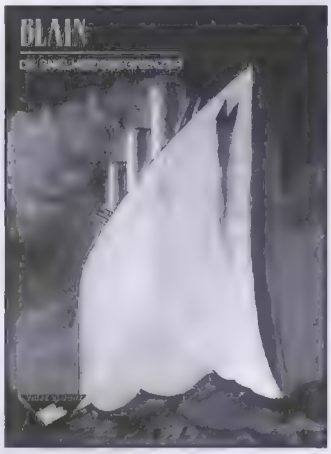

Blain
Dupuis 1999
ISBN 90-314-2133-2
Prijs ƒ26,50 / Bfr.485
(88 pagina's, kleur, h.k.)

In de haven van Den Helder ligt een Russische onderzeeër uit de na-oorlogse jaren. Wie die duikboot heeft bezocht, raakt onder de indruk van de grootte ervan, maar voelt tegelijkertijd de claustrofobische benauwdheid van alle smalle leef- en opslagruimtes. Het is deze sfeer die de lezer ook in het album *De snelheidsbegrenzer* kan opsnuiven, alhoewel het hier niet om een U-boot gaat, maar om een oorlogsschip. Auteur **Christophe Blain** voegt er nog een dimensie aan toe. Hij weet op tragikomische wijze een treffende beschrijving te geven van de gesloten wereld aan boord van zo'n schip, waarvan een schijn van avontuurlijkheid uitgaat.

Christophe Blain, geboren in 1970, is een veelbelovende jonge Franse tekenaar. Hij was een tijd verbonden aan de Parijse studio *l'Atelier des Vosges* en onderhoudt contacten met (atelier)collega's als **David B.**, **Joann Sfarr**, **Emmanuel Guibert**, **Émile Bravo**, **Tronchet** en **Lewis Trondheim** (die hij soms helpt bij het maken van de strip *Donjon*). Blain maakte eerst naam in de jeugdliteratuur. Zijn doorbraak in de stripwereld kwam met de strip *La révolte d' Hop-Frog* (Dargaud), op scenario van David B. Dit boek kreeg eind 1997 tijdens het jeugdliteratuurfestival in Montreuil de Totem BD'97 voor de beste strip. Blain wilde daarna zelf iets schrijven, maar voelde zich geremd door het idee 'een boodschap te moeten hebben'. Aangemoedigd door zijn collega's begon hij toch met schrijven en daar is van lieverlee *De snelheidsbegrenzer* uitgerold.

De strip is gebaseerd op de ervaringen van Blain tijdens zijn dienstplicht bij de Marine in Brest begin jaren negentig. Hij verbleef negen maanden aan boord van een antiduikbootfregat, waar hij met het schetsboek in de hand bijna overal op de boot tekeningen kon maken. Deze periode inspireerde hem tot het maken van de geïllustreerde jeugdroman *Carnet d'un matelot* (Albin Michel, 1994). Er bleef kennelijk genoeg stof over voor het maken van *De snelheidsbegrenzer*. In deze strip monstert de oceanograaf George Guilbert (waarvoor Blaines jongere broer George model stond) zich in oorlogstijd aan als stuurman op de pantserkruiser De Strijdlust. Daar ontmoet hij Louis Blinault, een dromerige schrijver die symbool staat voor Blain zelf. Beiden hebben zich uit een hang naar avontuur aangemeld. De praktijk valt echter bitter tegen. Zowel George en Louis hebben geen zeebenen en zijn chronisch zeeziek op het moment dat de boot het ruime sop kiest om een vijandige duikboot uit te schakelen. Blain spreekt hier uit eigen ervaring: hij was iets meer dan een maand op zee en alleen maar kotsmisselijk.

Maar het echte avontuur begint dan toch als ze een keer door matroos Samuel Nordiz mee naar de buik van het schip worden genomen. Daar is de deining veel minder, maar het is wel verboden gebied, omdat de machinekamer er is gehuisvest. Het drietal keert later terug om de snelheidsbegrenzer te bekijken, een in het echt bestaand onderdeel dat de overschrijding van de ingestelde maximumsnelheid bij een machine voorkomt. Blain maakt er echter een indrukwekkend groot raderwerk van met tientallen tandwielen. Als Louis aantekeningen wil maken, valt zijn puntenslijper in de begrenzer. De gevolgen zijn voor het drietal niet te overzien. Hun avontuur verandert in een helletocht.

De snelheidsbegrenzer is een mengeling van realisme en het fantastische. De strip doet soms denken aan het absurd-magische werk van **Fred**, vooral de norse koppen van de fuseliers en het gigantische stelsel van ketens, buizen, trappen, machines, tandwielen en kamers in het hart van het schip. Blain roept hier een prachtige sfeer op door gebruik te maken van donkere, vlakke kleuren, afgewisseld met geel en wit om het schijnsel van de lampen weer te geven. Er ontstaat een waar schimmenspel. Over het gehele boek genomen laat het suggestieve, semi-realistische tekenwerk van Blain veel ruimte over voor de fantasie. Gecombineerd met de originele invalshoek, de heldere verhaallijn en de ironische toonzetting mag worden geconcludeerd dat *De snelheidsbegrenzer* een puik debuut is van een allround stripmaker.

RS

Govert Suurbier 4: Adolf

Verron & Yann
Lombard 1999
ISBN 90-5581-255-2
Prijs ƒ10,95 / Bfr.199
(48 pagina's, kleur, s.k.)

Adolf Hitler, **Joseph Goebbels**, **Leni Riefenstahl** en **Josephine Baker**... wie een historische strip maakt, kan zich veel spraakmakende personages toeëigenen. Scenarist **Yann le Pennetier** (doorgebroken met de uit weekblad *Robbedoes* weggecensureerde vrijbuitersreeks *De onnoembaren*) draait daar zijn hand niet voor om. Als hij de geschiedenis induikt, kiest hij grote thema's: de Franse Revolutie (*Samber*), de Koreaoorlog (*Pin-up*) en nu dus de opkomst van het nationaal-socialisme in Duitsland. 'Nu' wil zeggen: in het vierde deel van *Govert Suurbier*, een avonturenreeks waarin de gelijknamige, rondbuikige pater met zijn acoliet Reinier de wereld rondreist om zieltjes te winnen en opdrachten uit te voeren voor het Vaticaan. Na een verblijf tussen ongeletterde Papoea's, hitsige hoertjes in de Moulin Rouge en koelbloedige eskimo's, belandt het tweetal eind 1932 in Berlijn, vlak na een verpletterende verkiezingsnederlaag van Adolf Hitler. De twee papen hebben Leni Riefenstahl ontmoet op de Noordpool (zie het vorige deel) en zoeken hernieuwd contact om haar te vragen een promotiefilm te maken voor het katholieke geloof. In Berlijn hapt Riefenstahl toe: de film zal *Triumph des Glaubens* gaan heten. Alleen jammer dat Hitler haar overhaalt om zijn politieke *comeback* vast te leggen in de propagandafilm *Triumph des Willens*. En zo volgen er nog veel meer komische interpretaties van zowel het nazisme als het katholicisme. Kort door de bocht? Natuurlijk. Flauw? Nee! Yann heeft geleerd van de voorgaande albums, waarin hij de ongerijmdheden van religie wel heel gemakzuchtig de pan in hakte. De botte bijl is immers een al te gemakkelijk wapen. Ditmaal doet hij het zorgvuldiger, zonder te zeer politiekcorrect te willen zijn. Prachtig is de prominente bijrol van seksbom Josephine Baker, die met

haar verleidelijke aanwezigheid de Berlijnse belevenissen een lichte toon geeft. Zo slaat Yann zich met verve door dit heikele nazi-thema heen. De gelikte *Robbedoes*-stijl van tekenaar **Verron** (ooit assistent van **Roba**, later zelfstandig geworden met *De Maltezer*) maakt dit mild-satirische album compleet. Vraagje: waarom geeft de o zo katholieke uitgeverij Lombard een strip uit die zowel qua tekeningen als qua thema vloekt met de eigen identiteit?

JM

Star Wars Episode I: The phantom menace 1 en 2

Damaggio & Williamson
VNU Tijdschriften 1999
ISBN 90-5428-686-5 (deel 1)
ISBN 90-5428-687-3 (deel 2)
Prijs *f* 9,95 / Bfr.199
(60 pagina's, kleur, s.k.)

Natuurlijk, na de langverwachte komst van de eerste film in de hele *Star Wars*-saga volgen de frisdranken, chips, speelgoedpoppetjes en de stripuitvoering. Het gaat hier om het verhaal van de jonge Anakin Skywalker, die zal opgroeien tot Darth Vader, de handlanger van het kwaad in de (reeds gemaakte) latere films. Maar goed, dat weten we nu (zogenaamd) nog niet dus is het dappere knaapje de held van deze film en dit album. Sorry, deze twee albums. Enerzijds een tactiek van de uitgevers om de klant twee keer te laten dokken, anderzijds enigszins nodig doordat de film wel helemaal in deze strip is verwerkt.
Geen kort-door-de-bocht filmbewerking dus. Helaas wel snelgemaakte tekeningen, die de kenner echter terug doen denken aan de oorspronkelijke *Star Wars*-comics uit de jaren zeventig. Dus duidelijke, maar niet sprankelende of levende tekeningen. En jawel, deze twee albums zijn eigenlijk comics maar dan gedrukt op beter papier (een zogenoemde *softcover special edition*). Alleen de relatief kleine maat en de oppervlakkige tekenstijl verraden de herkomst van de *Phantom Menace*-strips.
Op zich zijn de tekeningen zeker niet slecht. Het lijkt er alleen op dat de tekenaar zich teveel heeft geconcentreerd op het exact weergeven van de acteurs en de filmscènes. Dit natuurlijk om de herkenbaarheid te verhogen. Toch leidt dit niet bepaald tot oogstrelende albums. Een kniesoor die daar op let? Nou, de ware *Star Wars*-fan zal de Amerikaanse uitvoering allang in huis hebben, terwijl de gemiddelde Nederlander en Belg waarschijnlijk door zijn kinderen gedwongen zal worden tot de aanschaf van deze filmstrip in twee delen. Ook jammer dat uitgever VNU denkt met een Belgische vertaling de hele Benelux te kunnen bestrijken. Termen als 'ge' en 'dunkt me' komen toch wat vreemd over op de gemiddelde Hollander.
En het verhaal? Zoals reeds gezegd, volgt de stripuitvoering de film op de voet. De snode leden van de Handelsfederatie belagen de planeet Naboo alwaar twee Jedi-ridders ontdekken dat er een heel complot schuilgaat achter dit handelsconflict. Zij slaan met de koningin op de vlucht om de Senaat van de Republiek op de hoogte te stellen. Onderweg komen zij de jonge Anakin tegen, die veel Jedi-potentieel blijkt te hebben. Met het risico een *Star Wars*-'religieuze' woede op te wekken; niet veel bijzonders, maar wel leuk. Vergelijk het met een *James Bond*-film; je krijgt gewoon een leuk stukje vermaak met wat spanning, een beetje gevoel en veel spectaculairs. Dat laatste element komt in de film echter veel beter tot zijn recht dan in deze tweedelige papieren versie. Twijfel dus niet tussen een bezoek aan de bioscoop of aan de striphandel.

JB

Wyoming Doll

Franz
Dargaud 1999
ISBN 90-6793-510-7
Prijs *f* 15,95 / Bfr.295
(68 pagina's, kleur, s.k.)

Twee huifkarren trekken door de prairie, gevolgd door wat vee en een enkele ruiter. Een lers gezin, een Italiaanse familie en de jonge Llogan Juball Junior proberen zich aan te sluiten bij een grote karavaan, die op weg is naar Dakota, Wyoming of Oregon. Maar het kleine konvooi wordt afgeslacht door Crows. Alleen opa Giuseppe en Llogan Juball Junior overleven de slachtpartij. De jonge avonturier belooft de oude Giuseppe dat hij de twee ontvoerde kleine meisjes terug zal vinden.
Onderwijl wordt een jonge Sioux-krijger, Salmon Leap, afgewezen door de vader van zijn aanstaande bruid. Om deze schande te ontvluchten, verlaat hij zijn stam. Vanaf dat moment wil hij terreur zaaien, een legende worden, een fort aanvallen en sterven, stralend en trots als de zon.
Zijn pad kruist dat van Llogan Juball Junior. Ze vinden Sharon terug, één van de vermiste meisjes, en dankzij haar ontstaat er een hechte, ongecompliceerde vriendschap tussen beide mannen, in een vijandige wereld waarin verschillende Indianenstammen onderling oorlog voeren, en waarin blanken en Indianen elkaar naar het leven staan.
In de Benelux is *Wyoming Doll*

uitgegeven in de collectie *One Shot*, in Frankrijk in de collectie *Long Courrier*, collecties waarin de auteurs meer pagina's en meer vrijheid tot hun beschikking hebben. Dat loont zich. De verhaallijn wordt goed uitgewerkt en de personages krijgen - letterlijk en figuurlijk - de vrijheid. Wat opvalt is dat **Franz Drappier** beide jongemannen aandacht geeft. Vaak is in de gegeven situatie één van beide partijen gedoemd om als bijfiguur te eindigen. Daar dit niet gebeurt heeft Franz de gelegenheid om van twee kanten een fraai beeld te geven van deze roerige periode in de Amerikaanse geschiedenis.
Ook op grafisch gebied toont Franz zich weer van zijn beste kant. In een fraai vormgegeven realistische stijl toont hij ons de prairies en gehuchten waar het verhaal zich afspeelt. Dit 68 pagina's tellende album geeft de ex-jockey weer ruimschoots de gelegenheid om zijn voorliefde voor paarden te etaleren. Een minpuntje vind ik wel dat op een aantal pagina's de Franse tekst nog in de kaders staat, soms met de Nederlandse tekst eroverheen geschreven en zelfs een keer zie ik dat er een Nederlandse vertaling van de Franse tekst onderaan de illustratie gegeven wordt. Slordig. Daartegenover staat een wel zeer fraai uitgevoerde inkleuring van de illustraties. Het kleurgebruik is af en toe helder, maar nooit fel: binnen een kleur werkt Franz met licht en donker, en het gebruik van wit maakt dat de inkleuring niet te donker oogt.
Een niet te missen album!

KB

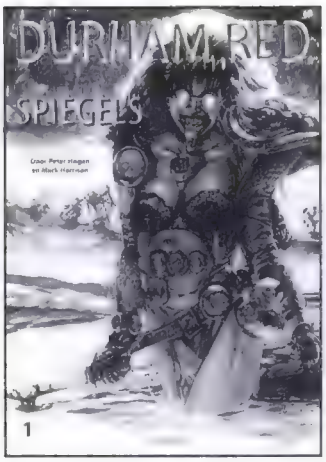

Durham Red 1: Spiegels

Harrison & Hogan
Arboris 1999
ISBN 90-343-2796-5
Prijs ƒ13,95 / Bfr.280
(64 pagina's, kleur, s.k.)

Premiejagers, vrijbuiters en vechtersbazen die in gezelschap van schilderachtige 'aliens' van planeet tot planeet trekken en van het ene avontuur in het andere terecht komen. Het is een genre dat in de sciencefiction vooral bekend is geworden door **Jack Vance** en **Fritz Leiber**. In de stripwereld zien we deze setting terug bij bij voorbeeld *Alias Ego* (**Dick Matena**) en *Storm* (**Don Lawrence**). *Durham Red*, waarvan nu in een Nederlandse vertaling het eerste deel *Spiegels* verschenen is, behoort ook tot dit genre. De hoofdpersoon is een vrouwelijke mutant, een premiejager uit de 22e eeuw, pikant gekleed en tot de tanden bewapend. Durham is echter nog meer dan dat: zij is ook een vampier, die dagelijks haar portie bloed nodig heeft. En de middelen die sinds de tijd van Dracula de strijd tussen mens en vampier spannend houden, helpen niet meer: zij is bestand tegen knoflook, houten kruisen en daglicht.

Durham Red is al door meerder schrijvers en tekenaars gestalte gegeven. Volgens de inleidende tekst in het boek is deze Engelse strip pas echt de moeite waard geworden met de huidige schrijver **Peter Hogan** en vooral tekenaar **Mark Harrison**. Nu, dan hoef ik die voorgaande verhalen niet te lezen, want - om maar meteen tot een oordeel over te gaan - een verhaallijn is in *Spiegels* nauwelijks te ontdekken en de dialogen zijn gekunsteld en clichématig. Over de tekeningen ben ik ook niet enthousiast. Het betreft hier een vorm van schilderen, waarbij waarschijnlijk ook de computer ingeschakeld is. Inkleuring en kadergebruik zijn expressief en de niet-menselijke wezens zijn leuk vormgegeven, maar de hoofdpersonen maken vaak een statische indruk en qua perspectief wordt er niet zo nauw gekeken. Het lijkt alsof de tekenaar het best tot zijn recht komt in een *splashpage*. Deze pagina-vullende tekeningen in het boek worden dan ook nogal eens door hem gesigneerd!

Een ijzeren wet in de stripwereld luidt dat de hoofdpersoon er gedurende het verhaal een beetje hetzelfde uit moet zien. In deze uitgave moest ik soms even terugkijken, als Durham Red zich omgekleed had, of gewoon anders ingekleurd was. Zou een jongere van pakweg 14 jaar minder kritisch tegen zo'n uitgave aankijken? Waarschijnlijk wel. Hij of zij zou zich kunnen verlekkeren aan de kleurrijke mix van horror, sciencefiction en verkapte erotiek. En het verhaal? Als je op de laatste bladzijde 'einde van het eerste boek' leest, ben je toch nieuwsgierig hoe het Durham verder zal vergaan. Hebben ze me toch nog te pakken, de heren Hogan en Harrison...

RvR

De uitroeptekens staan voor de volgende waarde-oordelen:

!!!!! grote klasse!
!!!! goed
!!! redelijk
!! matig
! slecht
··· abominabel

CD-ROM

Blake & Mortimer: De valstrik

Lussan & Simian
Spectrum 1999
ISBN 90-5344-089-5
Prijs ƒ49,95 / Bfr.999
(Vanaf 8 jaar)

Strips op cd-rom zijn eigenlijk een vreemde gewaarwording. Als lezer van papieren strips wil je in een redelijk snel tempo van plaatje naar plaatje, hunkerend naar de ontknoping. Op cd-rom daarentegen werkt het plaatje-voor-plaatje kijken nodeloos traag, want met de muis klik je jezelf een acute RSI-blessure. Om strips genietbaar te maken op een beeldscherm heeft men decennia geleden de tekenfilm bedacht. Toch verschijnen er strips op cd-rom, want ook onder pc-gebruikers bevinden zich stripfanaten. Voor die doelgroep is een stripklassieker op cd-rom ongetwijfeld een must. Wat te denken van *De valstrik* uit de reeks *Blake en Mortimer* van **Edgar P. Jacobs**? Een veelbelovende keuze, want dit avontuur handelt over een tijdmachine waarmee Philip Mortimer naar verleden en toekomst wordt gestuurd door professor Miloch, zijn doodgewaande aartsvijand. De tijdreizen bieden de mogelijkheid om verschillende *levels* aan te brengen en dat is dus ook gebeurd. Denk echter niet dat het hier om een computerspel gaat. Je doorloopt weliswaar de verschillende *levels*, maar de route ligt volkomen vast. Soms moet je een attribuut meenemen dat je verderop nodig hebt, en kun je pas naar de volgende bladzijde als je dat attribuut hebt gevonden. Heel simpel eigenlijk. Al bladerend door *De valstrik* zie je hier

ERPO
SUPERSTRIP
SPECIAALZAAK
Kleine Berg 33
5611 JS Eindhoven
040 - 2441882

Yendor
STRIPWINKEL
Korte Hoogstraat 16
3011 GL Rotterdam
Tel: 010 - 433 17 10
Fax: 010 - 411 38 54

"DE STRIP-AAP"
IN- & VERKOOP STRIP-BOEKEN
KUIPERSDIJK 66
ENSCHEDE 053-4305261

en daar een bewegende krant en een passerende ober, maar ook aardbevingen, vechtende dinosaurussen of een massaal riddergevecht. Het geheel is niettemin een beetje statisch. Een ander manco is het kleine formaat van de pagina's op het beeldscherm, al kun je de tekstballonnen vergroten door ze aan te klikken. Begeleid door mysterieuze muziek wordt het oorspronkelijke stripverhaal vrij braaf naverteld, waarbij bewerker **Jacques Simian** zich enkele leuke 3D-trucjes permitteert. Deze interactieve strip is gebaseerd op een concept van **Edouard Lussan**, die in 1997 waardering oogstte met een strip-cd-rom over de Tweede Wereldoorlog: *Operatie Teddybeer* (zie Stripschrift 313). *De valstrik* is heel wat minder interactief, want de gebruiker kan eigenlijk alleen het voorgekauwde verhaal volgen. Het ingebouwde logboek biedt enige uitkomst: wie zijn instellingen bewaart, kan in ieder *level* beginnen waar hij eerder al is geweest. Helaas ken je het verhaal en alle trucs na een paar keer spelen al helemaal uit je hoofd, zodat je uiteindelijk terugverlangt naar dat lekker ruikende album van *Blake en Mortimer* op de boekenplank.

JM

EN VERDER ...

✷ **Altor 5: De krachtmeesters** *(Bati, Arboris). Het vijfde deel in een sciencefiction-verhaal dat qua tekenstijl sterk leunt op het sf-werk van stripgod Moebius. Net zoals bij voorbeeld de Incal-reeks van die Franse meester moeten de Altor-verhalen een epos vormen. De interplanetaire sprookjes-avonturen van elf Altor missen daarvoor echter net wat vlotheid. De vaart die de lezer verder moet trekken naar volgende albums. Verder zijn de tekeningen weliswaar mooi en zeker kleurrijk, maar missen ze emotie en beweging. De getekende figuren lijken zojuist stilgezet te zijn, wat niet klopt met hun uitroepen en de actie-effecten van strijd.* *(JB)*

✷ **De draagbare Biebel 6: Pechstroken** *(Legendre, Standaard). De onverwoestbare populariteit van Biebel in België houdt aan. Wie houdt van de 'mopjes' en woordgrapjes van Legendre, zal aan deze kloeke bundel veel genoegen beleven. Maar ruim 100 pagina's korte Biebel-strookjes is toch wat te veel van het niet-zo-goede.* *(PvC)*

✷ ***Dogbert's grote businessboek 2: Verbeter je leven, steel kantoorbenodigdheden*** *(Adams, Big Balloon). Aan de hoeveelheid Dilbert-publicaties komt geen einde. Het figuurtje Dogbert doet ook een duit in Adams zakje met eigen businessboeken. De krantenstroken zijn voor het financiële gemak maar even opgeblazen tot pagina-formaat, waarmee de business-strategie van tekenaar Scott Adams de eerste regel is die we leren: verkoop hetzelfde materiaal in steeds andere verschijningsvormen. Dat neemt niet weg dat dit album een aantal sterke, cynische en pijnlijk treffende thema's behandelt over het bedrijfsleven. Alleen leuk voor gefrustreerd kantoorpersoneel dat graag strips naar elkaar faxt...* *(PvC)*

✷ ***Durham Red 2: Jagers*** *(Harrison/Hogan, Arboris). Durham Red is een krachtdadige vrouw. Tja, dat moet wel als je vampier en ook nog eens Search & Destroy-agent bent, Strontium Dog voor insiders. Deze huursoldaat annex agent-voor-vuile-klusjes heeft in album 1 een machtig iemand tot vijand gemaakt. Nu krijgt ze in dit fraai-geschilderde album een aantal premiejagers achter zich aan. Het verhaal? Nou, over vriendschap, wraak en actie. En actie. Een lekker ontspannend wegleesverhaal dat door het grafische geweld een stap hoger komt dan alleen pulp.* *(JB)*

✷ ***Eikels 8: Eikels & eikels*** *(De Kort, Big Balloon). Voor de fans wederom een fijne bundel full color-De Kort, maar de selectie slingert heen en weer tussen 'jeugd & jongeren', 'muziek' en 'werk & arbeid'. De herkomst uit verschillende tijdschriften is duidelijk.* *(PvC)*

✷ ***Fokke en Sukke 3: Weten wel beter*** *(Reid/Geleijnse/Van Tol, Harmonie). Derde bundeling F&S-cartoons uit onder andere de VPRO-gids en studentenblad Propria Cures. De stormachtige opmars van de naakte eend en kanarie lijkt niet meer te stoppen: er is bijna geen krant of tijdschrift in Nederland die F&S niet hebben geplaatst. Het niveau van de cartoons is net als in de voorgaande albums constant: soms briljant en soms onbegrijpelijk. De prijs van ƒ 17,90 is overigens aan de hoge kant voor een zwart/wit-bundeltje dat in amper 20 minuten uitgelezen is.* *(PvC)*

✷ ***Gutsman Comics 3*** *(Kriek, Oog & Blik). Pantoffelheld Gutsman blijft de alleraardigste avonturen beleven, vooral als klunzige eega. Deze tekstloze superheldenparodie is zo ver doorgevoerd dat de boekjes van Gutsman er in alle opzichten uitzien als comics uit de jaren '50, inclusief het formaat. In dit derde deeltje stapt Kriek nadrukkelijk over de grenzen van het genre, want we komen Gutsman ook tegen op een piratenschip en in het Wilde Westen. Leuk is de bijrol van de tekenaar zelf, die bakkeleit met zijn held over royalty's en stiekem verliefd is op Tigra. Go nuts, read Guts!* *(JM)*

✷ ***Heinz 20: Proost, Heinz!*** *(De Jong/Windig, Oog & Blik). Het twintigste album; en daarom extra dik en extra duur. Beleef de avonturen van de maffe stripkat mee in een zeemanskroeg, aan boord van een schip, op het eiland Janjapië en op de bodem van de oceaan. Proost, Heinz! is een heus avonturenalbum geworden in de traditie van Suske en Wiske, eh... Proost, Heinz! is gewoon heel leuk.* *(HP)*

✷ ***Kogaratsu 8: Onder het oog van de maan*** *(Michetz/Bosse, Dupuis). Intelligent verhaal van Kogaratsu die geconfronteerd wordt met geheimzinnige moordenaar. Niet heel bijzonder, maar het formidabele tekenwerk is voldoende reden om dit album aan te schaffen.* *(PvC)*

✷ ***Oh! Lieve hemel 1: De volgende*** *(Stuf/Janry, Dupuis). Na jaren 'proefdraaien' in weekblad Robbedoes brengt Dupuis een album uit van deze belevenissen aan de hemelpoort. Dat levert af en toe geslaagde grappen op, maar veel meer dan een glimlach zit er niet in.* *(PvC)*

✷ ***Shane 2: De adelaarsrots*** *(Teng/Di Giorgio, Lombard). De Nederlander Paul Teng lijkt eindelijk een reeks te hebben gevonden met een langere adem. In Shane kan hij zijn grafische talenten goed kwijt (Kresse kijkt mee over zijn schouder) en wordt hij ondersteund door een degelijk ridderverhaal van Di Giorgio. De reeks heeft nadrukkelijke Schemerwoude-invloeden, maar is te vakkundig gemaakt om te worden afgedaan als een goedkope kloon.* *(JM)*

✷ ***Het uitstel 2*** *(Gibrat, Dupuis). Het is een raadsel waarom de critici in België en Frankrijk wegloPen met dit tweeluik. Goed, Gibrat is in staat om zeer lieftallige jongedames in beeld te brengen en ook zijn Franse dorpsgezichten zijn treffend. Maar helaas is het scenario onevenwichtig en weinig spannend. Ten tijde van de Tweede Wereldoorlog wordt de jonge deserteur Julien doodverklaard en duikt hij onder in zijn geboortedorp, waar hij bescherming krijgt van zijn jeugdliefde Cécile en wapentuig verbergt van een verzetsgroepering. Goed gedocumenteerd maar saai, al is dit tweede deel boeiender dan zijn voorganger.* *(JM)*

✷ ***Verhalen uit de Mega-Steden 17: Judge Dredd & Batman: Sterven van het lachen 1*** *(Fabry/Grant/Wagner, Arboris). Een goede reeks stripalbums, die verhalen uit het universum van Judge Dredd. In eerdere albums hadden die twee helden al eens wat ontmoetingen, zeg maar aanvaringen; Dredd is immers de wet en Batman opereert juist buiten de wet. Maar goed, in dit album het begin van een vervolgverhaal waarin de Joker (aartsvijand van Batman) de Dark Judges (aartsvijanden van Dredd) gaat bevrijden. Heel mooi geschilderd, leuk verhaal met wat knipogen naar zichzelf en de lezer. Alleen erg jammer dat het qua opzet erg veel weg heeft van het eerder verschenen Dredd & Batman-album waarin Batman-vijand Scarecrow niemand minder dan Judge Death (jep, de leider van de Dark Judges) tegen het dode lijf loopt.* *(JB)*

Winnaars bij Stripdagen Den Bosch

Tijdens De Stripdagen Den Bosch van 9 en 10 oktober is de traditionele prijzenregen neergedaald over stripland. **Peter de Wit** nam apetrots zijn Stripschapprijs 1999 in ontvangst en werd daarbij ondersteund door een flitsend *Mannetje en Mannetje*-filmpje. 'Ik had niet verwacht dat de uitreiking zo swingend zou zijn', zei De Wit in zijn dankwoord. Het moet gezegd: voor het eerst in jaren was de presentatie van het prijzencircus goed georganiseerd. Amateurisme stak hooguit de kop op bij de uitreiking van de P. Hans Frankfurtherprijs voor bijzondere verdiensten aan stripgoeroe **Kees Kousemaker**, toen zowel de naam van de prijs als van de laureaat verkeerd bleken te zijn gespeld in een blijkbaar te haastig opgezette dia-presentatie. De jaarprijzen voor de beste stripalbums leverden de verwachte winnaars op. In de categorie 'Oorspronkelijk Nederlands' won **Peter van Dongen** met *Rampokan: Java* (Oog & Blik), het eerste boek dat hij vervaardigde sinds het eveneens bekroonde *Muizentheater* uit 1990. In de categorie 'Oorspronkelijk buitenlands' won de veelgeprezen stripreeks *Meneer Johan* (eveneens Oog & Blik), waarvan alle vier dit jaar verschenen delen tezamen waren genomineerd. Namens het tekenaarsduo **Philippe Dupuy** en **Charles Berberian** was die laatste aanwezig om de prijs in ontvangst te nemen. Tot beste kinderstrip werd *Ondergronds avontuur* uitgeroepen, het tweede deel van de succesvolle Dupuis-reeks *Ludo*, geschreven door **Denis Lapière** en getekend door **Vincent Mathy** en **Pierre Bailly**. De enige verrassende winnaars waren **Kees Sparreboom** en **Benno Vranken**, die (onafhankelijk van elkaar) beiden de PTT Post Aanmoedigingsprijs 1999 ontvingen. Deze nieuwe prijs (voorheen ging het om de Prijs van de Stad Breda) werd al op vrijdag 8 oktober uitgereikt, tijdens een bijeenkomst omtrent de onthulling van de Kuifje-postzegels. Een geldbedrag van *f*2.000 (±Bfr.40.000) was weggelegd voor beide talenten, respectievelijk 60 en 37 jaar oud.

JM

Volkskrant blij met huisstrip Sigmund

Een prominente aanwezige tijdens de uitreiking van de Stripschapprijs 1999 aan **Peter de Wit** is hoofdredacteur **Pieter Broertjes** van *de Volkskrant*, al sinds 1993 de thuishaven van *Sigmund*. Na afloop van de plichtplegingen in de Boschzaal van de Brabanthallen wisselen beide mannen van gedachten, terwijl hun kinderen met elkaar aan het dollen zijn. Twee stappen verderop staat **Joost Pollmann** (bekend van de Stripdagen Haarlem) die namens *de Volkskrant* aanwezig is in Den Bosch om verslag te doen van het evenement. In deze entourage kan Broertjes niet anders dan erkennen dat zijn krant steeds meer aandacht besteedt aan het beeldverhaal. 'Ik was adjunct-hoofdredacteur toen Peter de Wit in '93 werd benaderd voor een dagstrip. Toen ik hoofdredacteur was, zijn de contacten met Joost Pollmann gelegd om artikelen te schrijven over strips. Daarvoor werkten we met **Willem van Helden**, maar die is uit beeld verdwenen. Vanuit de redactie klonken steeds meer geluiden dat we meer aan strips moesten doen. Dat is ook gebeurd. *Sigmund* heeft binnen de redactie duidelijke voor- en tegenstanders, maar de lezers zijn vrijwel unaniem heel enthousiast. Peter speelt heel goed in op de actualiteit. Op het moment is het zelfs zo dat hij telkens op de dag zelf zijn strip aanlevert. Daardoor kan hij zo actueel zijn. Maar ik weet niet of we wel genoeg reserves hebben voor als Peter eens een keer ziek wordt! Of ik zelf van strips houd? Nee, ik heb daar niet zo veel mee, maar mijn zoontje vindt het prachtig.'

JM

Redactiestripje

Ter gelegenheid van **Peter de Wits** Stripschapprijs verscheen tijdens De Stripdagen Den Bosch het compacte boekje *Intussen, op de redactie...*, met een tweede bundeling van diens beroemde redactiestripje. De nu gebundelde stroken verschenen tussen '93 en '99 in *Sjosji* en zijn bij vlagen nog even sterk als in voorganger *Chef!*. De oplage

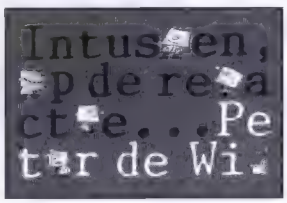

is klein (200 exemplaren) en sinds De Stripdagen bijna op, dus maak snel *f*12,40 (inclusief portokosten) over op girorekening 3279673, ten name van Bert Meppelink, Walstro 81 te Leusden (onder vermelding van 'Intussen').

JM

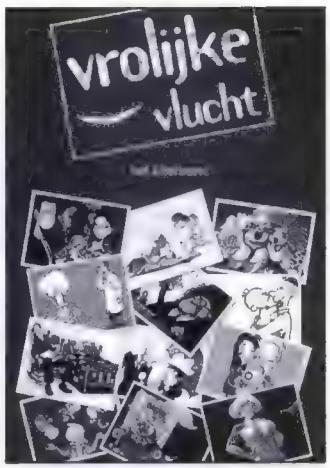

Extra humor bij Dupuis

Wie één dezer dagen bij de stripboer op de hoek twee strips koopt uit de Dupuis-collectie *Vrolijke Vlucht* krijgt er een album met hoogtepunten uit deze collectie bij cadeau. Dit album, *Het allerbeste* geheten, is gevuld met fragmenten uit twaalf series die *Vrolijke vlucht* heeft voortgebracht. De veredelde catalogus (albumprijzen staan er nog net niet in) maakt duidelijk hoe wisselvallig dit fonds eigenlijk is: autobiografische pubergrappen van **Zep**, licht ironische cartoons van **Geerts** (*Ondankbare wereld*) en het duo **Thiriet** en **Larcenet** (*Het leven is lijden*), het *Meneer Johan*-achtige *Het beste van mezelf* (**Dumez** en **Colonel Moutarde**), de *nerd*-humor van **Midam** en **Clarke** (*De tentoonstelling blijft open tijdens de verbouwingen*), de ordinaire *Soda*-kloon *Spoon & White*, flauwe seksgrappen (*Titia & Pijpelijn*, *Vieze sprookjes*) en de kinderstrips *Kroost*, *Adam* en *De babysitters*. Het artistieke buitenbeentje van **Guibert** en **Sfar** zouden we bijna vergeten: *De dochter van de professor*, dat inmiddels al twee jaar geleden verscheen. Oud en nieuw, goed en slecht... het staat kriskras door elkaar. *Het allerbeste* is echter wel een handige gids om in korte tijd uit te zoeken welke *Vrolijke vlucht*-reeksen je als lezer in de gaten moet houden en welke niet. Cadeautjes zijn trouwens altijd leuk.

JM

Postzegels

Op de nieuwe stripzegels - het zal u niet ontgaan zijn - prijken Kuifje, Bobbie en Kapitein Haddock. PTT Post heeft tij-

SIGMUND en de STRIPTEKENAAR
Dokter Sigmund, ik heb de Stripschapprijs gewonnen!
Van harte, kerel.
Het is niet zomaar een prijs, he? Het is de prijs Je wordt opgenomen in de Galerij der Groten!
Tjonge!
En als winnaar van deze prijs kun je echt niet meer met platte lol over tieten, poep en pies aankomen.
O nee, stel je voor, zeg!
Aha.
Daar gaat een gebroken man

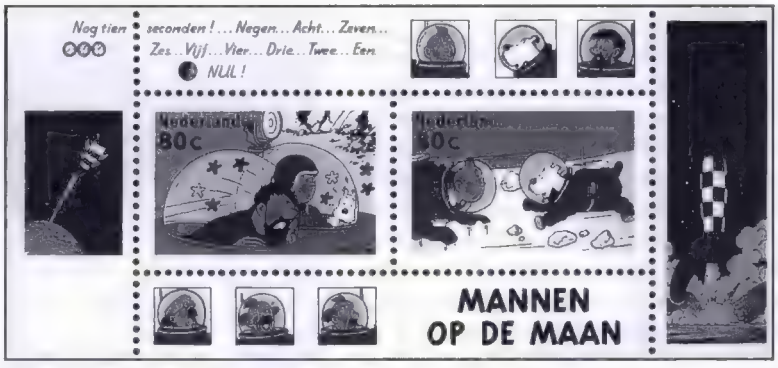

dens de afgelopen Stripdagen in Den Bosch twee zegels van 80 cent uitgebracht, met daarop afbeeldingen uit het *Kuifje*-album *Mannen op de maan*. Studio Moulinsart verzorgde het ontwerp ervan. De plakkers zijn in twee verschillende versies verkrijgbaar: er is een velletje met de twee zegels en een postzegelboekje met vijf gelijke afbeeldingen en twee sluitzegels.

De kinderpostzegels van dit jaar zijn van de hand van niemand anders dan **Fiep Westendorp**, jarenlang de vaste illustratrice van de boeken van **Annie M.G. Schmidt**. Er verscheen op tien november een velletje met drie verschillende postzegels die afbeeldingen hebben van Pluk van de Petteflet, Jip en Janneke en Otje.

RS

Haags scheuren

Het was op 5 oktober weer erg gezellig in het Volksbuurtmuseum in het hartje van de Haagse Schilderswijk. Toute Den Haag was uitgelopen om de eerste *Groen-Geile Scheurkalender* ten doop te houden.

Makers van de kalender zijn **Sjaak Bral**, **R.J. Rueb** en zijn broer **Marnix Rueb**, die uiteraard zijn Haagse Harry in de kalender laat optreden. Maar er valt meer te lachen. Zo kan men door het jaar heen de allereerste Nederlandse scheursoap volgen, een fotostrip waaraan vele beroemde en minder beroemde Hagenezen hebben meegewerkt. Ook komt er wekelijks een recept uit de Haagse keuken aan de orde (zoals het 'broodje rauw ei') en worden we bij tijd en wijle getrakteerd op een Haagse wijsheid ('Een vriend is iemand die om je huilt vannut lachen'). En natuurlijk heeft de kalender een milleniumprobleem, meerdere zelfs, maar daar komt de gebruiker pas gaanderweg achter.

Uiteraard is de kalender in de Haagse taal gesteld en zal voor de niet-Hagenezen wellicht hier en daar een probleem opleveren. Maar omdat de makers van de kalender van harte aanbevelen om hem in het kleinste kamertje van het huis te hangen, heeft u alle tijd om het Haags aan te leren.

Mede door de inzet van Haagse Harry - de Haagse Archie Bunker - heeft de kalender ruim aandacht gekregen in de pers en vliegen de exemplaren als warme krentenbollen de winkel uit. Het ziet er naar uit dat uitgeverij Kap Nah!! wederom een bestseller heeft uitgebracht. De Haagse Harry-albums zijn nog steeds een succes en van het vorig jaar oktober gepresenteerde *Groen-geile boekie* - de officiële Haagse spellingsgids - zijn er inmiddels al meer dan 75.000 over de toonbank gegaan.

Het wachten is nu op *Haagse Harry 3...*

RvdN

Viswateren van Afrika?

Info: Rozener Manzstraat 67, Postbus 6250, 3002 AG Rotterdam. Telefoon (+31)(0)10-4769153.

JM

Casterman overgenomen

Het gaat niet goed met uitgeverij Casterman. Nadat eerder dit jaar al de Nederlandse vestiging in Dronten werd gesloten, is onlangs bekendgemaakt dat de Belgische uitgever in handen komt van de Franse uitgeverij Flammarion. De familie-aandeelhouders van Casterman verkozen de Fransen boven andere gegadigden, waaronder de investeringsmaatschappij van de invloedrijke financier **Albert Frère**. Het is onduidelijk of de overname negatief zal uitwerken op het stripuitgavebeleid van Casterman.

JM

Slaphanger exposeert Oli4

De Rotterdamse galerie *Slaphanger* exposeert van 19 november tot aan de laatste dag van dit jaar cartoons van **Oli4**. De jonge cartoonist **Olivier Rijcken** (Groningen, 1967) werkt veel voor non-profitorganisaties die zich bezighouden met problemen op het gebied van milieu, Derde Wereld, gezondheid, onderwijs en politiek. De cartoons zijn maatschappijkritisch met een positieve uitstraling. Galerie Slaphanger huisvestte eerder de expositie *Women's Comic World* over vrouwelijke stripmakers.

Stripdistributie Betapress gaat over naar Van Ditmar

Van Ditmar Boekimport neemt per 1 januari 2000 de stripdistributie van Betapress over. Van Ditmar is net als Betapress onderdeel van uitgeverij Audax. Het bedrijf houdt zich nu nog bezig met import en verkoop van buitenlandse pockets. De reden voor de overname is volgens Betapress dat strips steeds meer als 'boek' worden gezien, en niet meer als 'tijdschrift'. Dit komt door de verschuiving van kinderstrip naar volwassenstrip, kleinere oplagen en hogere verkoopprijzen. Het verdwijnen van stripjeugdbladen heeft ongetwijfeld hierbij ook een rol gespeeld. **Har van Fulpen** stapt van Betapress over naar Van Ditmar om daar de stripboekendivisie op te zetten. Betapress blijft nog wel voortbestaan als tijdschriftdistributeur.

RS

Hello You! goes Sjosji...

...maar ook weer niet helemaal. Ex-*Sjosji*chefredacteur **Dirk Snoodijk** laat een aantal tekenaars debuteren in het Engelstalige schoolblad waaronder **Luuk Bode** (redacteur/illustrator *Zone*

BRIEVEN

STRIPMAKERSVERGADERING

Allereerst dank voor het plaatsen van de ingezonden brief van de heer Hans Bijman in Stripschrift 320. Ik heb erg moeten lachen. Ongelooflijk wat een opmerking gemaakt tijdens een kleine stripmakersvergadering in Lambiek al niet bij een mens kan losmaken. Een hoop, dus. Wat is er gezegd? Sven van der Hart heeft verteld dat hij het leuk vond om eens zonder tussenkomst van 'mannetjes-met-plastic-tassen' met andere striptekenaars te kunnen praten. Zo werden dus stripliefhebbers na afloop van deze bijeenkomst door Sven van der Hart schertsend betiteld.

Ik denk dat menig stripliefhebber geen moeite had om 's nachts in slaap te komen na het lezen van deze opmerking door deze striptekenaar. Maar in huize Bijman werden zo'n beetje de gordijnen van de muren gerukt. De heer Bijman klom in de pen en botvierde zijn ergernis op zijn briefpapier. De eerste hatemail voor Sven is geboren. Woorden als 'gigantisch denigrerend' en 'eikel' passeren de revue in het overspannen relaas van deze stripfan. Sven en 'zijn soort' worden ook nog eens verantwoordelijk gehouden voor de slechte positie van de strip. Dat gaat me allemaal wel wat ver, hoor. Ik vraag me af hoe de heer Bijman zou reageren als stripliefhebbers écht eens beledigd worden? Bij de redactie binnenlopen met een uzi en vragen om het adres van de godslasteraar?

Een kleine tip voor de heer Bijman: als u een volgende keer weer wat leest dat in het verkeerde keelgat dreigt te schieten (zoals wellicht deze reactie), loop niet te hard van stapel, denk aan uw bloeddruk. Neem een valium, kruip onder de wol en denk de volgende dag nog eens na. U zult zien dat het allemaal wel meevalt.

Michiel van de Vijver, *via e-mail*

STRIPMAKERSVERGADERING II

Met stijgende verbazing heb ik de ingezonden brief van Hans Bijman in Stripschrift 320 gelezen, waarin hij 'eikel Sven' haast de 'apocalyps van de strip' verwijt, zonder te weten wie Sven van der Hart is en zonder te weten in welke context zijn opmerking geplaatst moet worden. Zelden heb ik zoveel frustraties in drie kolommen bij elkaar gezien.

Zelf was ik aanwezig op de bijeenkomst in Lambiek en mijns inziens was 'mannetjes-met-plastic-tassen' niet kleinerend bedoeld. Het was slechts een karikaturale omschrijving, die voor de meeste aanwezigen erg herkenbaar was. Al kan ik me voorstellen dat Hans Bijman valt over zo'n omschrijving, toch vind ik het jammer dat hij niet begrepen heeft waar het nu werkelijk om draait. In Lambiek werd, kort na het wegvallen van Striparazzi, een vergadering van striptekenaars gehouden over de toekomst van de strip en mogelijke nieuwe publicatiemogelijkheden. En met alle respect voor een verzamelaar als Hans Bijman die ook al 'die niet te pruimen rotzooi' koopt, vraag ik me af wat hij aan deze discussie had kunnen bijdragen. Begrijp me niet verkeerd: ik ben iedereen die mijn amateurtekenwerk koopt dank-

5300), **Marc van der Holst** en **Mars** (met de nieuwe paginavullende strip *Captain Tom and his mom*). Blijkbaar had de oude redactie nog zoveel spullen op de stapel liggen, dat er van Snoodijks redactionele inbreng niet veel te merken is. In het foto-stripje van de *Hello You!*-medewerkers maakt ene Pat ('Ik ben Pat en ik regel alles') zelfs geen melding van de nieuwe medewerker uit stripland. Hello, zeg! If you first do not succeed...

PvC

De Wit contra Big Balloon

In een interview met *Volkskrant Magazine* van 9 oktober vertelt striptekenaar **Peter de Wit** dat hij terugkwam van vakantie en merkte dat de uitgever de naam van *De Familie Fortuin* plotseling had gewijzigd in *Aso & Co*. 'Het zou de lading beter dekken, maar ik was het er niet mee eens. Ik heb een advocaat ingeschakeld en kreeg gelijk: de drukplaten moesten worden aangepast. De uitgever was daar zo boos om dat ik een brief kreeg met de mededeling dat al mijn strips werden stopgezet, en ik kreeg een fax waarin stond dat mijn albums naar De Slegte waren gebracht...'.

De niet bij naam genoemde uitgever is natuurlijk Big Balloon, die de naamswijziging wilde doorvoeren tijdens de laatste stuiptrekkingen van *Striparazzi*. De *Familie Fortuin*-serie ligt overigens nog steeds bij De Slegte in de bakken.

RS

STRIPS IN EIGEN BEHEER

Beeldstorm 6

Dit magazine weet altijd weer te boeien, niet alleen vanwege fraai teken- en illustratiewerk, maar ook door een zeer onconventionele vormgeving. In het zwart/wit-binnenwerk zijn in dit nummer bij voorbeeld paginagedeelten overgeplakt met full color-gedeelten. Een bizarre oplossing om te voorkomen dat een blad er grijs gaat uitzien maar wonderwel geslaagd. Met een prijs van slechts *f*3,95 (±Bfr.79) is *Beeldstorm* eigenlijk te goedkoop. Beeldstorm vertegenwoordigt werk van onder anderen **Bert Lezy**, **Mong Cocquyt**, **Bart Vliegen**, **Lode Devroe** en **Maarten van de Wiek**. Een abonnement voor 6 nummers kost '500 baarden'.

Eerder dit jaar gaf Beeldstorm ook een special uit, getiteld *21:39*. Een boekwerkje op oblong-formaat van slechts *f*5,50 / Bfr.100 met werk uit de auteursstal van Beeldstorm.

Meer info: Mong Cocquyt, Heilig-Sacramentstraat 3, 9000 Gent, telefoon (+32)(0)9-2234451, internetsite *www.beeldstorm.com*.

Opgedrongen boekie

Michiel van de Pol dringt alweer een zesde boekje aan ons op. Grappige krabbels die gekopieerd lijken te zijn uit schoolagenda's en van bierviltjes. Wie geïntrigeerd is door titels als *Een volgepoept oor*, *Bruidsverbrandingen in India* en *Treinen die m'kaar passeren* moet dit albumpje aanschaffen. Voor het volgende boekie kondigt de auteur alvast de verhalen *Een lekke gootsteen* en *Een moederkoek* aan.

Info: Pol en Grasland, Weverstraat 15, 5046 TJ Tilburg, telefoon (+31)(0)136-5353173 of via e-mail: *vandepol@wishmail.net*. Lucratieve aanbiedingen zijn hier ook welkom.

PvC

STAPELTJE SECUNDAIR

Franka Magazine 4

Henk Kuijpers' eigen 'clubblad' telt 18 pagina's plus een kleurenomslag. Voor de *Franka*-liefhebber een leuke verzameling nuttige en onnuttige feiten over het laatste verhaal en het nieuwe verhaal *Eigen Risico*. *Franka Magazine* verschijnt onregelmatig met speciale full color-covers en zeldzaam tekenwerk. (PvC)

Info: Franka BV, Postbus 3, 7854 ZG Aalden, fax (+31)(0)591-372183.

Rraah! 48

In dit interview-loze nummer staan behalve een portret van **Walter Moers** (zie elders in dit nummer van *Stripschrift*) artikelen over de ontwikkeling van stripverzamelaarsbeurzen, de jonge Canadese tekenaar **Pat Lee**, de Duitse krantenstriptekenaar **Thomas Siemensen**, stripblad *Pilote* en *Star Wars*-strips. Ook is er weer een aflevering uit de oude doos opgenomen: ditmaal over de Duitser **Erich Ohser** (1903-1944), auteur van de pantomimestrip *Vater und Sohn*. De redactie meldt verder het overlijden van **Manfred Schmidt** (86 jaar),

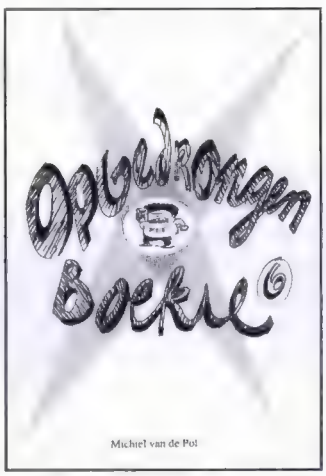

---

baar, maar striptekenaars en stripverzamelaars zijn ondanks hun overeenkomsten toch twee verschillende groepen.

Zelf verzamel ik al van jongs af aan horloges. Noem me een 'verzamelaar met een tik', ik zou er niet warm of koud van worden.

René Leisink, *Nijmegen*

HET MOEILIJKSTE VAK

In Stripschrift 320 breekt Hennie van der Zouw het nieuwste album van Peter de Wit, 'Het mooiste vak ter wereld', tot de grond toe af. Hij windt zich nogal op over het feit dat de vaderlandse onderwijzer er tamelijk schamel vanaf komt in deze strip en vraagt zich in gemoede af of 'dit de Nederlandse leraar' moet voorstellen. Het zijn normale mensen die normaal hun werk doen! Dit boek komt voort uit onverwerkte frustratie van De Wits schooltijd!

Hoe verder ik in de boekbespreking kwam, hoe meer ik me ging afvragen hoe en wanneer de wending in het stuk zou komen. Want iedereen die het album gelezen heeft, weet dat 'Het mooiste vak ter wereld' een onweerstaanbaar leuk album is met grappen die je onwillekeurig hard-op in de lach doen schieten en bovendien ook nog eens getekend in Peter de Wits onnavolgbare stijl. Maar de wending kwam niet. Hennie maakte helemaal geen grap, hij meende het! Toen ik het stuk bijna uit had, wist ik het zeker: hier is iets heel erg mis. En inderdaad, in de laatste volzin biecht Hennie het zelf maar op: hij is zelf een leraar!

Commentaar? Kritiek? Een uitgesproken mening? We verwelkomen alle lezers hartelijk in deze rubriek. En uiteraard behoudt de redactie zich het recht voor om de schaar te hanteren, dat spreekt voor zich.

Na enige tijd maakte mijn aanvankelijke lachstuip langzaam plaats voor verontwaardiging. Dat je als recensent af en toe last hebt van particuliere gevoelens en frustraties die je belemmeren bij het schrijven van een goede recensie, is geen nieuws. Het is een moeilijk vak, zo niet het moeilijkste ter wereld. Maar dat de redactie van Stripschrift dit stuk er doorheen heeft laten glippen, verbaast mij zeer. En het feit dat Peter uitgerekend dit jaar de Stripschapprijs in ontvangst neemt, maakt het allemaal nog pijnlijker. Hennie en Peter hadden naar mijn mening beiden in bescherming genomen moeten worden. Het stuk raakt inhoudelijk kant noch wal. Een strip vergelijken met de realiteit en dan kwaad uitroepen dat het niet met elkaar klopt, getuigt van een duizelingwekkend gebrek aan begrip voor het medium strip en een compleet ontbrekend gevoel voor humor. Twee kenmerken die je wellicht kunt verwachten bij een leraar, maar voor het bespreken van strips zijn beide onontbeerlijk, zo blijkt maar weer eens.

Ik zou willen pleiten voor een nieuwe bespreking van dit juweel van een album, want de droeve slotsom is toch dat er een smet achterblijft op één van de leukste boeken die er in de afgelopen jaren zijn verschenen. En dat is jammer en onnodig. Peter zou ik aanraden de recensie van Hennie als voorwoord in deel twee op te nemen (Is dat oké, Hen?) en Hennie zelf kan ik alleen maar sterkte toewensen.

Hans Buying, *Amsterdam*

tekenaar van *Nick Knatterton*, een bekende Duitse detectivestrip uit de jaren zestig die ook in Nederland in boekvorm verschenen is. (RS)
Info: Eppendorfer Weg 67, D-20259 Hamburg, Duitsland, of via e-mail: *eckart.sacknann@comic.de*.

Sapristi! 43
In het Franstalige *Sapristi!* een omslagartikel gewijd aan **Félix Meynet**, bekend van de strip *Dubbel M* en zijn nieuwste reeks *Tatjana K.* Verder aandacht voor **Lorenzo Pioletti** en een uitgebreid artikel over strippostzegels. (PvC)
Info: BP 173, 76206 Dieppe Cédex, Frankrijk.

Zozolala 108
Fokke en Sukke zijn overal en dus ook een keer in *Zozolala*. Waarschijnlijk hebben de eend en de kanarie een persagent in dienst genomen die hen in zoveel mogelijk tijdschriften en tv-programma's zet.
Naast een interview met **Reid**, **Geleijnse** en **Van Tol** ook aandacht voor *Blueberry* en het verdwijnen van stripblad *Incognito*. (PvC)
Info: Postbus 344, 3720 AH Bilthoven, of via e-mail: *hvsoest@gpd.nl*.

Flitsen

Nu het met stripbladen niet meer lukt zoekt Big Balloon zijn heil in dieren. De uitgeverij heeft het blad Mijn Dier **op de markt gebracht in een oplage van 40.000 exemplaren. Meisjes tussen de 7 en 14 jaar moeten in verrukking raken door verhalen over paarden en andere aaibare beesten. ★** Sylvia Holstijn **heeft met haar animatiefilm** *Erwtje op avontuur* **de NPS Prijs voor de beste korte film van 1998 gewonnen. De prijs, een geldbedrag van 10.000 gulden, kreeg Holstijn uitgereikt tijdens het Nederlands Film Festival in Utrecht. ★ Euro Disney opent in het voorjaar van 2002 een nieuw park over film en televisie. Het themapark zal grenzen aan Dis-neyland Parijs. De kosten voor de aanleg bedragen zo'n 1,3 miljard gulden. ★ Fox Kids wil een beursnotering aanvragen aan de Am-sterdamse beurs. Het amusementsbedrijf voor kinderen wil met de verkoop van aandelen geld ophalen om uitbreidingsplannen te financieren. In Nederland is dit**

AANSTORMEND GEWELD

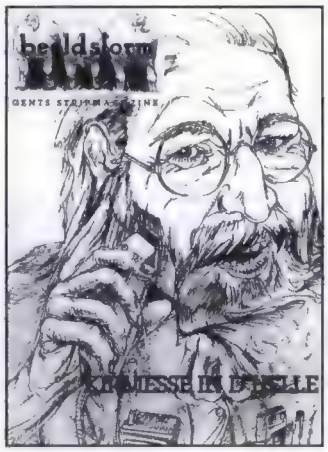

COVER BEELDSTORM 0

COVER BEELDSTORM 5

Beeldstorm

WIE? Edmond 'Mong' Cocquyt jr. begon in juli 1997 aan het striptijdschrift *Beeldstorm* met een wisselend zootje medewerkers van al even vooraan in de twintig. De laatste tijd heeft hij een vaste hulp aan **Jelle Hugaerts**, die in tegenstelling tot Mong geen stripauteur is.
WELKE TAAL? Nederlands, al horen ze waarschijnlijk liever 'Vlaams'. Tot grote verbazing van een aantal medewerkers stuurde de redactie halverwege 1998 een richtlijn naar de tekenaars dat voortaan liefst alle je, jij en jullies door gij-vormen moesten worden vervangen.
WAT? *Beeldstorm* is een stripblad voor en door amateurs. Het ontstond op het moment dat het laatste vergelijkbare blad in Vlaanderen - *Verdomd Goed Tijdschrift* - lag te zieltogen. De eerste *Beeldstorm*, het nulnummer, was een speciale editie voor de Gentse Feesten 1997. Die feesten zijn een jaarlijks evenement waarbij de hele stad Gent, niet toevallig de stad waar het redactie-adres is gevestigd, voor tien dagen verandert in een mengeling van een openluchttheater en een kermis. Dat nulnummer geeft niet alleen de *roots* van het tijdschrift weer, maar weerspiegelt ook de *basic* houding tegenover *marketing* die de mannen erop na houden. Ze zijn immers niet te beroerd om op straat te gaan leuren met hun tijdschrift. Met zo'n *hands on*-aanpak kan het natuurlijk lang duren voordat het merendeel van de Beeldstorms verkocht is. Het tijdschrift werkt met zo'n klein budget dat een nummer alleen maar kan worden bekostigd met de opbrengst van de vorige nummers, en het mag dan ook geen verbazing wekken dat de periode die verstrijkt tussen het verschijnen van twee Beeldstorms, steeds langer wordt. Wat de zaken er niet gemakkelijker op maakt, is dat het blad bijna met elk nummer dikker wordt en dat tegelijk de prijs economisch onverantwoord laag blijft of zelfs daalt. De laatste *Beeldstorm* tot nog toe, nummer zes, kostte amper 4 gulden / 70 frank / 1,6 euro voor 82 pagina's.

COVER 21:39

Natuurlijk kunnen zelfs de kamikazes van *Beeldstorm* geen kleurendruk bekostigen met zo weinig geld, maar het blad is wel netjes gedrukt en nummer zes had zelfs een vierkleurencover en wat ingeplakte kleurfragmenten. De strips die de mannen publiceren, gaan er ook op vooruit. In het begin leek het erop dat de redactie blij was met alle inzendingen, maar nummer twee namen ze zelf van pure schaamte uit de handel wegens gebrek aan kwaliteit. Het is een tekenend voorbeeld van een opeenvolging van redactionele koerswijzigingen, die uiteindelijk tot een beter blad hebben geleid. Hoewel er nog altijd zwakke strips tussen zitten, tonen de laatste nummers een hemelsbreed verschil met de nummers twee en drie, toen ongeveer alleen de strips van Mong en **Jeroen** 'Ik won de prijs in Haarlem' **Janssen** de aankoop echt waard waren. Jammer genoeg komt de kwaliteit niet vaak van nieuwe namen, maar wel van auteurs die al jaren in de Vlaamse (small) press publiceren: **Kim (Duchateau)**, **Mark 'Ray Man' Horemans** en **Myriam Kalaï** bij voorbeeld.
Ook literatuur krijgt een kans in *Beeldstorm*: huisschrijver **Christophe Vekeman** debuteerde onlangs bij De Arbeiderspers met de bundel *Alle mussen zullen sterven*. Daarin staan ook enkele verhalen die in *Beeldstorm* voorgepu-

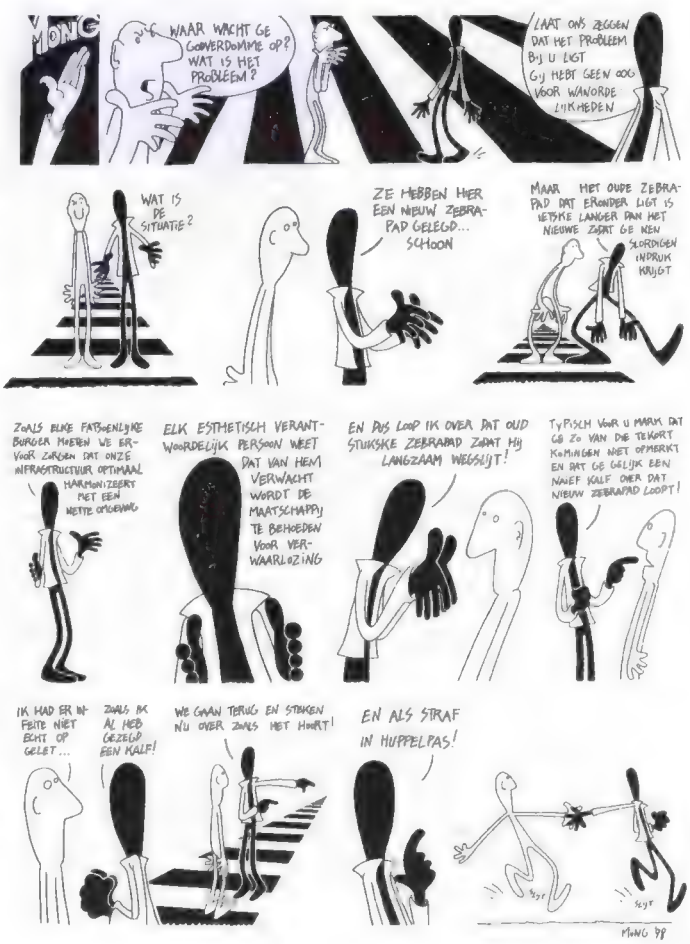
MONG
WAAR WACHT GE GOEDEDOMME OP? WAT IS HET PROBLEEM?
LAAT ONS ZEGGEN DAT HET PROBLEEM BIJ U LIGT GIJ HEBT GEEN OOG VOOR WANORDE EN LELIJKHEDEN
WAT IS DE SITUATIE?
ZE HEBBEN HIER EEN NIEUW ZEBRAPAD GELEGD... SCHOON
MAAR HET OUDE ZEBRAPAD DAT ERONDER LIGT IS NETSKE LANGER DAN HET NIEUWE ZODAT GE NOG SLORDIGEN INDRUK KRIJGT
ZOALS ELKE FATSOENLIJKE BURGER MOETEN WE ERVOOR ZORGEN DAT ONZE INFRASTRUCTUUR OPTIMAAL HARMONIEERT MET EEN NETTE OMGEVING
ELK ESTHETISCH VERANTWOORDELIJK PERSOON WEET DAT VAN HEM VERWACHT WORDT DE MAATSCHAPPIJ TE BEHOEDEN VOOR VERWAARLOZING
EN PAS LOOP IK OVER DAT OUD STUKSKE ZEBRAPAD ZODAT HIJ LANGZAAM WEGSLIJT!
TYPISCH VOOR U MARK DAT GE ZO VAN DE TEKORT KOMMINGEN NIET OPMERKT EN DAT GE GELIJK EEN NAGEF KALF OVER DAT NIEUW ZEBRAPAD LOOPT!
IK HAD ER IN FEITE NIET ECHT OP GELET...
ZOALS IK AL HEB GEZEGD EEN KALF!
WE GAAN TERUG EN STIKKEN NU OVER ZOALS HET HOORT!
EN ALS STRAF IN HUPPELPAS!
MONG 98
STRIP VAN MONG

dochterbedrijf van Fox Worldwide vooral bekend van de tv-zender op Fox 8 met tekenfilms als *The New Adams Family* **en** *Inspector Gadget*. ★ Mike Judge**, de bedenker van** *Beavis and Butthead*, **heeft een speelfilm gemaakt over het kantoorleven. Filmcritici reageerden verdeeld op deze** *Office Space*. **Zo lazen we in** *NRC Handelsblad* **over 'Een cartooneske kantoorkomedie' en sprak** *de Volkskrant* **van 'Krachteloze satire op ondraaglijk kantoorleven'. Bent u al gaan kijken? ★ Wel eens van een docustrip gehoord? Het blijkt een aanduiding te zijn voor documentaires die gemaakt zijn met behulp van 3D-computeranimatie. De BBC is aardig op weg met de serie** *Walking with Dinosaurs*, **waarin veel computer-animatie zit. Maar Frankrijk loopt voorop met de documentaireserie** *Le Passé Ressuscité* **met volledige re-animaties van** Ramses II, Nero, Gengis Khan, Leonardo da Vinci **en** Napoleon. **Een soort** *Toy Story* **of** *A Bug's life* **dus, maar dan leerzamer. ★ Het nieuwe** *Blake en Mortimer*-**avontuur speelt zich af in de oude Sovjet-Unie en wordt gemaakt door de Franse tekenaar** André Juillard. **Dargaud vond** Ted Benoît **te langzaam tekenen en besloot een tweede team samen te stellen dat ook albums gaat maken. Zo kunnen ze elkaar afwisselen. ★ Op een veiling in Stockholm is het eerste nummer van de Zweedse** *Donald Duck* **(Kalle Anka) uit 1948 voor ruim 40.000 gulden verkocht. Er bestaan nog slechts twee gave exemplaren van dit nummer. ★** Seth Gaaikema **gaat een** *Kuifje*-**musical schrijven. De première is gepland op 15 september 2001. Gaai-kema zal samenwerken met de Belgen** Frank Van Laecke, **die regisseert, en** Dirk Brossé, **die componeert. Moulinsart, dat de erfenis van** Hergé, **heeft het voorstel goedgekeurd. Audities beginnen in februari volgend jaar. ★ De nieuwe Marianne, het symbool van de Franse Republiek, is de 20-jarige actrice, mannequin en miljonair** Laetitia Casta **geworden. Zij speelde met** Gérard Depardieu **in de** *Asterix*-**speelfilm. ★** Hec Leemans **werkt momenteel aan een historische strip over** Keizer Karel V **(16e eeuw). Het boek moet volgend jaar klaar zijn wanneer in België herdacht wordt dat 500 jaar geleden Karel in Gent werd geboren.**

door **GERT MEESTERS**

bliceerd werden. Helaas is de redactionele tekst niet altijd van een hoog niveau. Recensent Jelle kiest de goede boeken, maar zoekt nog een consequente positie. Regelrechte aanvallen op De Stripuitgeverij, de uitgever van *Jommeke*, of voorwoordjes zijn vrij onevenwichtig, maar wel enthousiast.

Eén van de meest karakteristieke eigenschappen van het blad is een wat bijzonder gevoel voor humor, soms drammerig agressief, soms puberaal, soms weer uiterst zelfrelativerend. Grapjes over de melksnor van Mong of foto's in pure *flower power*-stijl zijn het blad lay-outmatig komen verfrissen. In het begin stonden de bladzijden eivol met strips, tegenwoordig is de lay-out iets rustiger. Kleine jongens worden kortom langzaam groot. In zes reguliere nummers, een nulnummer en een tweede Gentse Feestenspecial is het blad van klungelig naar verdienstelijk geëvolueerd. Onder andere ook internationale samenwerkingen, met het **Lamelos**-collectief uit Zwolle en **Stripburger** (zie *Stripschrift 311*), geven het blad tegenwoordig meer cachet.

In deze rubriek laat de auteur zijn licht schijnen op experimentele ontwikkelingen in de marge van het beeldverhaal.

WAT NOG? Eén van de eerste strips in *Beeldstorm* was **Eumefius**, een woordeloze gag die de stripwetten voortdurend uitdaagt. Of je het grappig vindt, hangt vooral van je eigen gevoel voor humor af: liefhebbers van flauwe humor zijn bevoordeeld. De auteur, **Nicolas Marichal**, liet Beeldstorm een gezeefdrukt boekje van zijn held uitgeven. Dat boek is helaas helemaal uitverkocht, maar de tweede druk is aangekondigd.

Om tussen *Beeldstorm 5* en *6* het publiek niet al te lang op de proef te stellen, gaf Beeldstorm ook *21:39* uit, in een oblong formaat, met daarin vier strips die ook in *Beeldstorm* hadden kunnen staan. Het alternatieve muziektijdschrift *Gonzo Circus* voegde medio 1998 een bijlage met strips uit *Beeldstorm 5* gratis en in avant-première aan het magazine toe.

EN NU PRAKTISCH! Alle *Beeldstorm*-nummers zijn nog verkrijgbaar bij de betere stripwinkel of op het redactieadres: Heilig-Sacramentstraat 3, 9000 Gent, België. Ze kosten maximaal 90 frank / 5 gulden. Een abonnement voor vijf nummers kost 500 frank of 40 gulden. Beeldstorm heeft ook e-mail (*beeldstorm@urgent.rug.ac.be*) en een website vol uitstekend verborgen informatie (*www.beeldstorm.com*).

EEN SUCCESVOLLE SMEERLAP VAN EEN ZAKENMAN DIE HET ZÓVEELSTE ORDINAIRE AVONTUURTJE BELEEFT MET EEN BLOEDMOOIE SECRETAKESSE...
...DAT GAAT ZO SNEL VERVELEN...

STRIPPAGINA VAN KIM

ROODKAPJE EN DE WOLF
Een sprookje van Mark RayMan Horemans
HET GROTE DONKERE BOS, OP EEN ZONNIGE VOORMIDDAG
HEY WOLF!
HEY KARKE, DA'S LANG GELEDEN! TÉ LANG!
JE BENT...GEGROEID
FLUP
ZEG, WAT DOE JIJ HIER ZO ALLEEN IN HET GROTE DONKERE BOS? DE TIJDEN ZIJN VERANDERD, KAPJE!
IK GA NAAR GROOTMOE, MAAR WAT SPULLETJES BRENGEN - STRIPJES ONDER ANDERE...
WIL JIJ SOMS MET ME MEEGAAN? IK BEDOEL - VOOR DE VEILIGHEID?
GRAAG, KARKE, MAAR IK VREES DAT IK NOG EEN DRINGENDE AFSPRAAK HEB MET DE 3 BIGGETJES
MAAR ALS JE NU DAT GELE WEGGETJE DAAR NEEMT KOM JE WEL VEILIG BIJ GROOTMOE

STRIPPAGINA VAN MARK 'RAY MAN' HOREMANS

Nieuw imago

Het verhaal achter uitgeverij Image Comics mag inmiddels bekend worden verondersteld. In 1992 besloten zes populaire tekenaars dat ze meer vrijheid wilden dan de uitgeverijen hun wilden en konden bieden. Ze sloegen de handen ineen en Image Comics was geboren. Al vanaf het begin was het duidelijk dat er iemand nodig was die de niet alleen de comics maar vooral ook het doen en laten van de zes oprichters in goede banen kon leiden. Die persoon werd *Larry Marder*, een oude rot in het vak en zelf bekend van onder meer de comic Beanworld. Bijna zeven jaar lang coördineerde hij de comics van de verschillende studio's die bij Image zijn aangesloten, maar onlangs is in die situatie verandering gekomen.

Enkele weken geleden werd namelijk bekendgemaakt dat Larry Marder met onmiddellijke ingang aftreedt als Executive Director van Image Comics. Marder heeft gekozen voor een nieuwe functie bij Todd McFarlane Productions, de studio die onder meer verantwoordelijk is voor comics als Spawn en Kiss: Psycho Circus. Zijn vertrek heeft overigens niets te maken met onderlinge ruzies of interne problemen. Marder vindt simpelweg dat zijn rol als coördinator overbodig is geworden. In de beginperiode van Image Comics was er geregeld sprake van frictie tussen bepaalde makers en Marder was de persoon die dergelijke problemen moest oplossen, maar de laatste jaren is het vrij rustig geweest. Met andere woorden, Larry Marder is van mening dat Image nu wel op eigen benen kan staan en zijn supervisie niet meer nodig is.

Als opvolger van Larry Marder is *Jim Valentino* aangewezen, de huidige Vice President van Image en tevens één van de oorspronkelijke zes oprichters van de uitgeverij. Valentino heeft te kennen gegeven dat hij een meer pro-actieve houding wil aannemen om zo van Image Comics de ideale uitgeverij te maken waar makers van comics met hun eigen creaties terecht kunnen. De wisseling van de wacht heeft echter geen gevolgen voor de filosofie van Image. 'Onze twee fundamentele basisbeginselen blijven hetzelfde: complete autonomie en zelfbeschikking,' aldus Valentino. 'Wel wil ik definitief af van het idee dat er een soort Imagestijl bestaat. Image Comics geeft een breed scala aan series uit en er is zeker geen voorkeur wat genre betreft. Het gaat ons om goede en professionele comics, meer niet.'

Voor de lezer zal er derhalve niet veel veranderen. Wellicht dat op langere termijn Valentino een belangrijker rol kan spelen op het gebied van het aantrekken van nieuwe series door bekende tekenaars en schrijvers, maar op korte termijn blijft alles bij hetzelfde.

Bijna Kerst

De feestdagen staan weer voor de deur en als altijd springen de grote uitgeverijen daar handig op in. Ook dit jaar wordt weer een groot aantal extra dure specials, mini-series en bijzondere nieuwe series aangeboden. Vooral DC maakt het erg bont. Zo verschijnt in november de special Batman: War on Crime, geschreven door *Paul Dini* (schrijver van enkele verhalen voor Batman Adventures) en getekend door *Alex Ross* (bekend van zijn prachtige schilderwerk voor onder meer Kingdom Come). Net als Superman: Peace on Earth, het project van Dini en Ross dat vorig jaar rond dezelfde tijd verscheen, zal deze vierenzestig pagina's tellende special op groot formaat worden uitgebracht, hetgeen tot uiting komt in de vrij hoge coverprijs van $9.95. Batman: War on Crime verhaalt over Batman die met de zin van zijn eigen bestaan wordt geconfronteerd en zowel Dini als Ross zullen ongetwijfeld weer sterk werk afleveren, maar het blijft de vraag of een comic als deze zo duur moet zijn.

Er is natuurlijk altijd baas boven baas, want nog geen maand later brengt DC JLA: Earth 2 uit, een hardcover graphic novel die niet alleen zesennegentig pagina's telt maar ook nog eens een coverprijs heeft van liefst $24.95. Ook hier kan de vraag worden gesteld of zo'n hoge coverprijs wel zinvol is en of DC hiermee niet meteen een groot deel van de le-

door
OLAV BEEMER

zers uitsluit omdat de comic voor hen gewoon veel te duur is. En het zou jammer zijn als een groot aantal lezers de comic moet missen, want achter JLA: Earth 2 schuilen twee grote namen die bijna altijd voor kwaliteit garant staan. Schrijver *Grant Morrison* (schrijver van de maandelijkse JLA) en tekenaar *Frank Quitely* (bekend van onder andere Batman: The Scottish Connection) vertellen het verhaal over een wereld waarin alles net even anders is dan in het normale DC-universum. Een wereld waar criminelen en superschurken met ijzeren hand regeren en waar geen ruimte is voor helden. Hoewel het concept op zich niet origineel meer is, moeten Morrison en Quitely kundig genoeg worden geacht om van JLA: Earth 2 een bijzondere comic te maken.

Eveneens in de maand december zal Superman: End of the World verschijnen en ook hier gaat het om een hardcover graphic novel die pas na overhandiging van $24.95 van eigenaar verwisselt. De comic handelt over Contessa, de ex-vrouw van Supermans aartsvijand Lex Luthor en wordt zowel geschreven, getekend als geschilderd door *Stuart Immonen*, de man die al jarenlang het gezicht van de serie The Adventures of Superman bepaalt. Net als bij de twee hiervoor genoemde projecten is Superman: End of the Century zonder twijfel een kwalitatief hoogstaande comic met aansprekende personages en aansprekende makers. Waarom moeten deze drie comics dan zo'n hoge coverprijs hebben? Bij dit beleid van DC kunnen op z'n minst enkele grote vraagtekens worden gezet. Goede comics moeten er voor iedereen zijn, niet alleen voor lezers met een goedgevulde beurs.

Grote namen

De komende tijd laten enkele grote namen in de comicwereld weer eens van zich horen. Het begint in november met het verschijnen van The Witching Hour, een driedelige Vertigo-miniserie van DC Comics, geschreven door *Jeph Loeb* (de schrijver van Batman: The Long Halloween) en van tekeningen voorzien door *Chris Bachalo*, de man die met Death: The High Cost of Living en Generation X furore maakte en al jarenlang wordt geprezen om zijn gedetailleerde werk. De miniserie vertelt het verhaal van Amanda Collins, een mysterieuze dame die doodgewone burgers de kans geeft om hun leven radicaal te veranderen. Als altijd in een Vertigo-comic spelen bovennatuurlijke elementen een belangrijke rol en Bachalo is een tekenaar die daar wel raad mee weet, zowel wat compositie als lay-out betreft. Bachalo krijgt het overigens druk, want volgend jaar gaat bij Image Comics de serie Steampunk van start; een samenwerkingsverband tussen Bachalo en schrijver *Joe Kelly*. Steampunk gaat over Cole Blaquesmith, een man die na honderd jaar slapen ontwaakt in een bizarre toekomst waar niets is wat het lijkt. Kelly en Bachalo kunnen blijkbaar niet tot volgend jaar wachten, want in november ligt de proloog Steampunk: Catechism al in de winkels.

Ook bij Marvel doen enkele grote namen weer van zich spreken. Begin november keert *Peter David* (voormalig schrijver van The Incredible Hulk) namelijk na een korte afwezigheid weer terug bij Marvel met de nieuwe serie Captain Marvel. De serie is min of meer een direct gevolg van de gebeurtenissen in de miniserie Avengers Forever en draait om de mysterieuze Captain Marvel die in die miniserie een rol speelde. Het tekenwerk wordt verzorgd door *Chriscross* (tekenaar van de serie Slingers), maar het moge duidelijk zijn dat het schrijfwerk van Peter David voor velen toch de enige reden zal zijn om deze serie aan te schaffen. David is overigens niet de enige die na een korte afwezigheid bij Marvel terugkeert. Hetzelfde geldt namelijk voor *John Ostrander* (schrijver van Martian Manhunter voor DC), die de vierdelige miniserie Blaze of Glory gaat schrijven. Samen met tekenaar *Leonardo Manco* (de tekenaar van Deathlok) stort Ostrander zich in het Wilde Westen met een verhaal over de nadagen van enkele bekende Marvel western-helden. Blaze of Glory verschijnt in de maanden december en januari om de twee weken en kost $2.99 per deel.

'Grote namen' hoeft niet alleen te slaan op de makers van een comic, maar kan ook slaan op de hoofdpersonages van een serie. Een goed voorbeeld hiervan is Tomb Raider, een nieuwe Image-serie gemaakt door *Dan Jurgens* (beroemd geworden vanwege zijn werk voor verschillende Superman-series) en *Andy Park*, een nog relatief onbekende tekenaar. Zoals de titel al doet vermoeden, gaat het hier om een comic die is gebaseerd op het gelijknamige computerspel met Lara Croft in de hoofdrol. Gezien de grote hype rondom het computerspel is het niet echt een verrassing dat Image met deze comic een slaatje uit de populariteit van Lara Croft wil slaan. Het is daarom ook maar afwachten of Tomb Raider op langere termijn als comic wel serieus genomen moet worden of dat het hier toch gaat om een oppervlakkig commercieel project. Dat van het eerste nummer, dat in november verschijnt, drie variant covers verkrijgbaar zijn, belooft in ieder geval al weinig goeds.

Van linksboven, met de klok mee,
- *Tomb Raider* nu ook als comic.
- *Steampunk* door Joe Kelly en Chris Bachalo.
- Nieuw van Chris Bachalo: *The Witching Hour*.
- Stuart Immonen schrijft en tekent *Superman: End of the World*.
- *Blaze of Glory*: Marvels wilde westen.

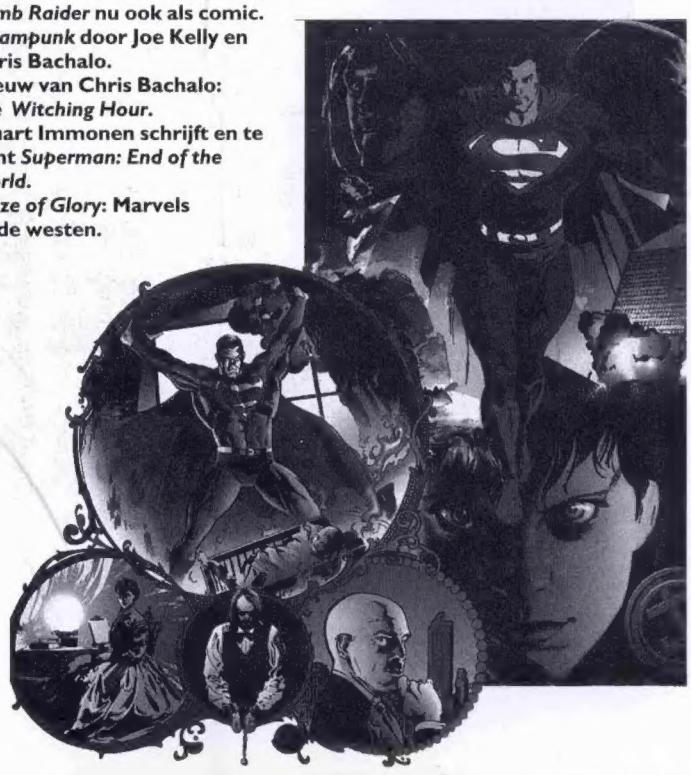

KLEIN LEED... GROOT NIEUWS!

Kamer met uitzicht

Twee inwoners van Pescara verhuurden een kamer met uitzicht, voorzien van een gemakkelijke stoel en een verrekijker. De kamer werd per uur verhuurd als uitkijkpost voor voyeurs. Argeloze liefdespaartjes op de strandpromenade waren het slachtoffer.

La Repubblica, Milaan, 31 mei 1995

FANTASTISCH!
ONWIJS!
GAAF!
ZO HÉ!
DIT UITZICHT IS UNIEK. IK KAN ME HIER DE HELE NACHT WEL VERMAKEN!
UW TIJD IS OM. NOG 25 GULDEN GRAAG, EN ANDERS WEGWEZEN; ER STAAN ER NOG MEER TE WACHTEN.

STRIP: LORENZO MATTOTTI - VERTALING: ARCO VAN OS - LETTERING: RUDY VROOMAN